

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« _____ » _____ **2023 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Управління ризиками діяльності банку для забезпечення
сталості його фінансових результатів

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Тетяна ФАТЄЄВА

**Науковий керівник,
д.е.н., доцент**

Оксана ГРАБЧУК

Дніпро – 2023

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20 р.з

ЗАВДАННЯ *на підготовку кваліфікаційної роботи*

Фатеевої Тетяни Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління ризиками діяльності банку для забезпечення сталості його фінансових результатів

Науковий керівник: Грабчук Оксана Миколаївна, д.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня 2023 р. № 3049

2. Термін подання здобувачем роботи: «05» грудня 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи: річна фінансова та управлінська звітність АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 роки; навчальна, довідкова, методична та наукова література; Закони України та інші нормативні акти щодо регулювання діяльності банків України.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні та методологічні засади управління банківськими ризиками. 2. Оцінка результатів діяльності, фінансового стану і ризиків діяльності банку. 3. Напрями удосконалення механізму управління ризиками банківської діяльності. 4. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Теоретичні види до визначення змісту банківської діяльності. 2. Класифікація фінансових ризиків. 3. Класифікація банківських ризиків. 4. Процеси управління ризиками в банках протягом життєвого циклу ризикової ситуації. 5. Види банківських ризиків. 6. Види методів аналізу рівня ризику. 7. Фактори, що впливають на системи управління ризиками. 8. Класифікація методів оцінки фінансових ризиків. 9. Порівняльна характеристика методів та розрахунків показника VaR. 10. Економіко-математичні методи та моделі оцінки ризиків. 11. Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приват Банк». Динаміка структури активів банку за 2018–2022 рр. 12. Динаміка пасивів балансу АТ КБ «ПриватБанк» за 2018–2022рр. 13. Динаміка приватного капіталу банку. 14. Динаміка чистого процентного доходу за 2018–2022 рр. 15. Аналіз зобов'язань банку за 2018 – 2022 рр. 16. Динаміка основних показників фінансової стійкості АТ КБ «Приват Банк». 17. Переваги та недоліки різних методів оцінки ризиків. 18. Динаміка фінансових показників ПриватБанку (2018–2022). 19. Прогнозовані фінансові показники ПриватБанку на 2023–2025 роки. 20. Прогнозний звіт про фінансові результати ПриватБанку на 2023–2025 роки. 21. Прогнозні тенденції фінансової стабільності ПриватБанку на період 2023–2025 років. 22. Еволюція ризик-профілю ПриватБанку: Прогноз на 2023–2025 роки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «23» червня 2023 р _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні та методологічні засади управління банківськими ризиками	04.09. 2023	виконано
2	Оцінка результатів діяльності, фінансового стану і ризиків діяльності банку	10.10. 2023	виконано
3	Напрями удосконалення механізму управління ризиками банківської діяльності	02.11.2023	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2023	виконано
5	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Тетяна ФАТЄЄВА

Керівник роботи _____
(підпис)

Оксана ГРАБЧУК

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ	8
1.1 Банківська діяльність та основні її ризики	8
1.2 Система управління банківськими ризиками.....	25
1.3 Методичні засади керування ризиками банківської діяльності	35
Висновки до 1 розділу.	47
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ, ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	48
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку та основні результати його діяльності	48
2.2 Аналіз фінансового стану банку за період 2018–2022 рр.	50
2.3 Основні ризики та загрози банківської діяльності для ПриватБанку.....	60
Висновки до 2 розділу.	63
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	64
3.1 Розвиток методичних засад управління ризиками банківської діяльності ...	64
3.2 Моделювання прогностичного рівня ризиків діяльності банку	69
3.3 Обґрунтування напрямів управління ризиками банку ПриватБанку	78
Висновки до 3 розділу.	85
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління ризиками діяльності банку для забезпечення сталості його фінансових результатів»

Кваліфікаційна робота містить: 96 с., 8 рис., 15 табл., 15 додатки, 77 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процес управління ризиками банківської діяльності.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти виникнення ризиків у банківській діяльності та їх вплив на фінансові результати банку.

Метою роботи є обґрунтуванні управління ризиками банківської діяльності задля забезпечення сталості фінансових результатів банку.

Методи дослідження – абстрагування, узагальнення, аналізу, синтезу, економіко-математичне моделювання.

В ході виконання кваліфікаційної роботи магістра було запропоновано модель, яка заснована на проведенні стрес-тестування та використанні методу Монте-Карло. Отримані результати показали, що застосування даних методів дає змогу провести комплексний аналіз ризиків та врахувати навіть малоймовірні події та сценарії. Використання сучасного математичного інструментарію є основою систем управління ризиками в умовах невизначеного економічного середовища та для ризикованої банківської діяльності.

Результати рекомендовані до впровадження Дніпропетровською дослідною станцією Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, с. Олександрівка, Дніпровський район, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ, МЕТОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ, МОДЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ, СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

KEYWORDS

BANKING ACTIVITIES, BANKING RISKS, RISK ASSESSMENT METHODS, RISK MODELING, RISK MANAGEMENT SYSTEM

ВСТУП

У глобальному світі фінансові установи стикаються зі значними викликами та ризиками, пов'язаними із змінами в економічному середовищі, наростанням конкуренції та стрімким технологічним розвитком. Управління ризиками стає ключовою частиною банківської діяльності, спрямованою на забезпечення стабільності та стійкості в умовах непередбачуваності.

Тема даного дипломного дослідження спрямована на вивчення управління ризиками в банківській діяльності з метою забезпечення стійкості фінансових результатів. Основна мета дослідження полягає в обґрунтуванні управління ризиками банківської діяльності задля забезпечення сталості фінансових результатів банку.

Об'єктом дослідження є процес управління ризиками банківської діяльності. Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти виникнення ризиків у банківській діяльності та їх вплив на фінансові результати банку.

Метою даного дослідження є процес управління ризиками банківської діяльності.:

- провести аналіз теоретичних аспектів управління банківськими ризиками, включаючи визначення основних понять, класифікацію ризиків та огляд методологічних підходів;

- вивчити сучасні тенденції та виклики, які впливають на банківські ризики, зокрема зміни в економічному середовищі, регуляторну політику та технологічний прогрес;

- розглянути методи і інструменти основного управління банківськими ризиками, по типу кредитного ризику, ринкового ризику, ліквіднісного ризику та інші;

- проаналізувати досвід впровадження систем управління ризиками в банківських установах та оцінка їх ефективності;

– запропонувати рекомендації щодо вдосконалення управління банківськими ризиками, зокрема за допомогою впровадження нових стратегій та інструментів.

В загальному, увага дослідження сконцентрована на ретельному аналізі та поглибленні розуміння аспектів, пов'язаних із управлінням ризиками у банківському секторі, з особливим акцентом на оцінці фінансового стану та результативності операцій банків. Висновки, отримані в ході цього дослідження, можуть стати корисними як для самих банківських установ, так і для академічної та наукової громадськості.

Банки виконують ключову роль у фінансовій системі та економіці країни, забезпечуючи її нормальне функціонування. Аналіз ефективності, фінансового стану та пов'язаних з ними ризиків є важливим елементом забезпечення стабільності та продуктивності банку.

Магістерська дипломна робота включає три основні розділи. Перший розділ присвячений теоретичним та методологічним аспектам управління ризиками у банківській галузі. Другий розділ ставить за мету аналіз діяльності банку, його фінансового стану та ідентифікації ризиків. Третій розділ пропонує шляхи удосконалення управління банківськими ризиками.

Дослідження спрямоване на аналіз організаційно-економічної характеристики ПриватБанку, одного з найбільших банків в Україні. У першому розглядаються теоретичні та методологічні засади управління банківськими ризиками. Другий розділ присвячено оцінці результатів діяльності, фінансового стану та ризиків діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2018-2022 рр. У третьому розділі визначено напрями удосконалення механізму управління банківськими ризиками.

Методичною основою написання дипломної роботи є методи абстрагування (характеристика теоретичних засад управління банківськими ризиками, системи управління банківськими ризиками), узагальнення (характеристика методичних засад оцінки банківських ризиків, формування результатів банку), аналізу (аналіз фінансового стану та результатів діяльності банку, аналіз рівня банківських ризиків), синтезу (розробка напрямів

управління ризиками діяльності АТ КБ «Приватбанк»), економіко-математичне моделювання (моделювання прогностного рівня банківських ризиків).

Статистичну та фактологічну основу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти банків управління ризиками, фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк» за період 2018-2022 рр., вітчизняна і зарубіжна монографічна література, періодичні видання, матеріали міжнародних конференцій, Інтернет ресурси.

Окремі результати дослідження магістерської роботи були оприлюднені на VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці» (2-3 березня 2023 р.). За результатами дослідження також опубліковано статтю, на яку у магістерській роботі здійснено посилання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

1.1 Банківська діяльність та основні її ризики

Визначення понять банківська діяльність:

– особливий вид економічної діяльності, що організовується приватними особами (банками) на підставі ліцензій (дозволів), виданих НБУ. Банківська діяльність є особливою, через те що, вона не може поєднуватися з іншими типами економічної діяльності [6];

– систематичне здійснення кредитними установами де мета це отримання прибутку перелік банківських операцій визначено законодавством [7] виключає можливість здійснення національним центральним банком банківських операцій, які не є прибутковими;

– підприємницька діяльність, що здійснюється як суб'єктами господарювання, так і юридичними особами, як самостійними господарюючими суб'єктами, на власний розсуд і на власний ризик з метою отримання прибутку [8].

Ключовим моментом у розкритті сутності банківської справи є банківська діяльність, яка є основою та сенсом існування банків. «не тому діяльність банківська, що нею займається банк, а банк тому банк, що він зайнятий банківською діяльністю» [9]. Однак економічній літературі науковці зосереджуються на вивченні природи банків та їхніх сфер діяльності.

Узагальнюючи погляди на природу банківської діяльності, виділимо чотири концептуальні підхода до поняття питання рис. 1.1.

Перший тип – це той, який традиційно називають «функціональним»: Найнадійнішим типом, сутність банківської справи за допомогою переліку послуг, що надаються банками [10]. Таким чином, визначаємо банк як компанію, що надає певний набір фінансових послуг, при здійсненні професійного контроль над грошовими ресурсами суспільства.

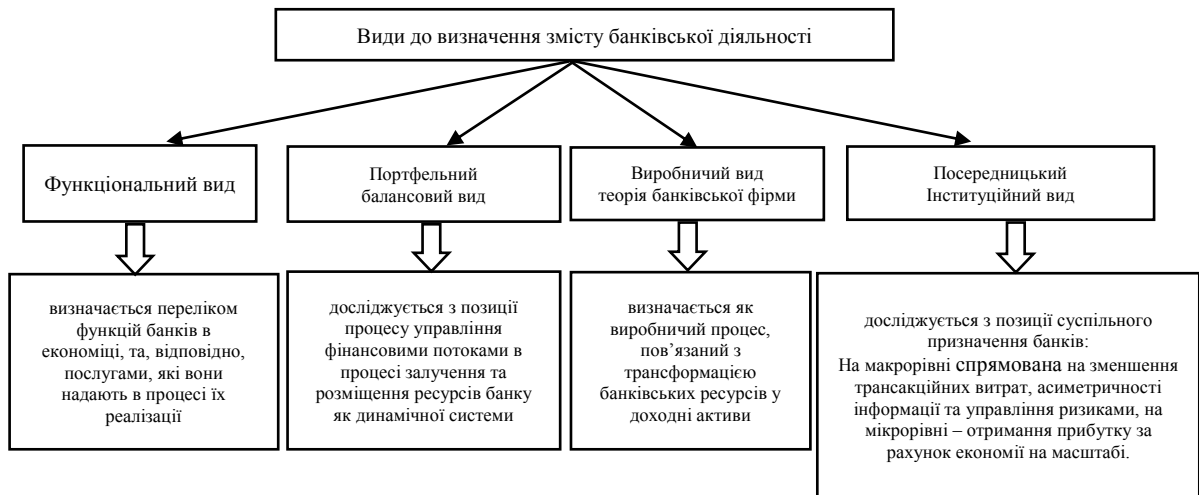

Рисунок 1.1 – Теоретичні види до визначення змісту банківської діяльності.

«Банки надають широкий спектр фінансових послуг, включаючи відкриття рахунків до запитання, кредитування та надання кредитів» [11].

Банк ніби кредитна установа, що надає банківські послуги на комерційній основі, та наводить перелік поширених банківських послуг [12].

Найбільш повним визначенням у рамках «функціонального» виду слід акцентувати увагу на макроекономічних цілях банків.

До «функціонального» виду слід також віднести правове тлумачення сутності банків, що пропонується органами державної влади для розмежування в цілях регулювання. Як прописано у 2 Законі України, банк являється юридичною особою з виключним правом надавання банківських послуг за підставою банківської ліцензії (інформація для включення до банківського реєстру) [13].

Стаття 47 Закону визначає банківські послуги наступним чином:

- приймання необмеженої кількості депозитних коштів від юр. та фіз. осіб;
- відкривати та вести поточні (кореспондентські) рахунки клієнтів, що містять дорогоцінні метали;
- зберігання у себе на власних умовах і на свій ризик коштів, залучених як депозити, та банківських металів.

Ось так, виходить, що «функціональний» вид до пояснення природи банківської діяльності зосереджується на діяльності, а отже, і на послугах, які

надаються банками у виконанні своїх обов'язків. Тому «функціональний» вид доречно використовувати при аналізі банківської діяльності на макрорівні.

Друга половина ХХ століття характеризувалася розвитком досліджень щодо застосування портфельної теорії та неокласичної корпоративної теорії до БД (банківська діяльність).

Портфельна теорія розглядає банківську діяльність зі сторони інвестора, який прагне до такої комбінації активів, що приносить максимальний прибуток за умов прийнятної ризику і вимог щодо ліквідності [14]. Складність отримання приємного балансу прибутковості, ризиком і ліквідністю банків впливає з посередницької природи банків на фінансових ринках і, відповідно, зі структури їхніх балансів (звідси і балансовий вид). Водночас, зазначаємо, в порівняння з іншими типами економічної діяльності, банки характеризуються подвійними пасивами (як зобов'язаннями, виданими банком, так і обов'язками, прийнятими банком) та низькою часткою власного капіталу. Як наслідок, стає складніше досягти кількісного/якісного балансу між активами та пасивами на балансах банків.

Перші спроби вирішити цю проблему були обмеженими (частковими) і зосереджувалися на управлінні банківськими активами прибутковості та ризиковості. Як зазначено в роботах Сілі та Бертена Спенгера, з лібералізацією фінансових ринків та посиленням ринкової конкуренції в глобальному масштабі постала проблема в управлінні залученим капіталом і, водночас, узгодження активів і пасивів банків [15, 16].

Якщо Сілі досліджує поведінку банків при формуванні оптимальних портфелів активів визначення депозитних ставок та позицій ліквідності, то Бартен Спенгер за допомогою математичних розрахунків вивчає поведінку банків такого розміру і пов'язані з цим ринкові можливості.

У світлі вищевикладеного слід зазначити, що в рамках «портфельного» типу банківської діяльності, який є динамічним процесом управління потоками коштів, виявляємо та вивчаємо моделі прийняття управлінських рішень, в яких банки об'єднують та розподіляють свої ресурси. Цей тип використання також підходить для управління банками як складними динамічними системами.

Відповідно до «виробничої» перспективи (банківська теорія), банківську діяльність розглядаємо як виробничий процес, пов'язаний з перетворенням управлінських ресурсів банку на прибуткові активи. Іншими словами, банк – це специфічне підприємство (фірма), яке виробляє банківські продукти і має на меті максимізацію прибутку шляхом ефективного ведення бізнесу. Поняття «банківська фірма» досліджувалося в 1970-х роках у працях М. Клейна [17] та М. Монті [18] і ґрунтувалося на застосуванні класичної теорії фірми до вивчення поведінки банків-монополістів на фін. ринку.

«Виробничий» вид дозволив поєднати класичну теорію бізнесу з теорією про банківську справу та дослідив техніку здійснення операцій посередницької діяльності з використаними фінансово-банківськими ресурсами.

Після вищесказаного, приділяємо увагу, основним можливостям «виробничого» виду до вивчення банківської діяльності полягають у наступному:

– по-перше, він дозволяє аналізувати банківську діяльність процесного виду, де банк є «чорною скринькою», а ресурси перетворюються на продукти вироботки;

– по-друге, враховується багато-продуктовий стиль банківської діяльності загалом;

– по-третє, виробнича функція використовується для визначення зв'язку серед витратами на фактори виробництва та результатами, отриманими в ході банківської діяльності.

До недоліків «виробничого» виду можна віднести, по-перше, зовнішні обмеження. Вид банківської компанії базується на неокласичній економічній теорії. Ця теорія передбачає стан рівноваги в економіці, вільний доступ до ринків ресурсів, прозорість ринку і повну поінформованість економічних суб'єктів про ринкову кон'юнктуру, чого не відбувається в сучасних умовах.

Тому постає проблема врахування факторів навколишнього середовища, що впливають на банківську діяльність і забезпечують найточнішу оцінку ефективності БД.

По-друге, існують ендогенні обмеження. Зокрема, якщо уявити банк як «чорну скриньку», то неможливо дізнатися, які управлінські рішення приймаються щодо вибору факторів виробництва (вхідні параметри) та їх розподілу (вихідні параметри). Наприклад, при застосуванні «виробничого» підходу основними припущеннями до діяльності банку буває абстрагування від банківських ризиків і управління потоком інформації в процесі моніторингу позичальників фундаментального аспекту банківської діяльності.

Посередницький/інституційний вид враховує специфіку банків що є фінансовими посередниками. Він виник на основі нового інституціоналізму як напряму економічної теорії, що має мету – проаналізувати роль інституцій в економічному житті країни. В рамках «посередницького» виду доцільно виділити три основні концепції – трансакційна, інформаційна та управління ризиками з застосування теорій фінансового посередництва до банків. Розглянемо, що означає кожна з них.

Про необхідність мінімізації трансакційних витрат вперше заговорив А. Коуз. Він писав наступне: «До тих пір, поки підприємець може отримати фактори виробництва за нижчою ціною, ніж пропонує ринок, він повинен виконувати свою функцію з найменшими витратами. А якщо він не може цього зробити, завжди є можливість повернутися до послуг відкритого ринку» [20].

Трансакційний вид трактує банки фінансових посередників, діяльність яких спрямована на зниження трансакційних витрат для споживачів через виробництво специфічних фінансових продуктів. Таким чином, йдеться про макроекономічні ефекти діяльності фінансових посередників, тобто мінімізацію трансакційних витрат для споживачів, та мікроекономічні ефекти, тобто вигоди, які банки отримують від економії на масштабах виробництва фінансових інструментів.

Інформаційний вид спрямований на вирішення проблеми інформаційної асиметрії в ринковому середовищі та уточнює зміст банківської діяльності банку.

Теорія «коаліції інформованих» (J.H. Boyd and E.K. Prescott's «coalition of the informed» [21]) поєднує збір та продаж інформації надання незалежних

послуг з придбання та розміщення активів кредиторам та інвесторам. Через це, якість в активах банку є свідченням ефективності інформаційної переваги банку на міжнародному фінансовому ринку.

Іринга Д. Д. Даймонд: вкладники віддають повноваження цього ж моніторингу умов інвестування шляхом аналізу кредитоспроможності позичальників[22].

Постачальники ліквідності (модель Даймонда-Дибвіга [23]): за допомогою специфічних банківських інструментів виконуємо задоволення попиту на ліквідні активи дивлячись з боку вкладників (депозити на вимогу) та позичальників (рахунки овердрафт) протягом усього операційного часу. Концепція ризик-менеджменту виникла як відповідь на фінансові нововведення та зрощення банківської справи з іншими секторами бізнесу, такими як страхування, інвестиції та консалтинг. Автори цієї концепції [24] підкреслюють, що банки повинні використовувати сучасні фінансові інструменти (такі як похідні цінні папери) для цілей керування ризиками і враховувати ризики при оцінці вартості майна банку і, відповідно, його вартості.

На основі аналізу концепції «посередницького» робимо висновок, що функції банків на ринках фінансового посередництва мають бути розширені. У сучасних умовах банківська діяльність має розглядатися як діяльність інститутів, що знижують трансакційні витрати для економічних індивідуумів, вирішують проблему інформаційної асиметрії на ринку та здійснюють управління ризиками.

Після детального аналізу наведених вище теоретичних видів було виявлено, що для розуміння змісту БД необхідно розрізняти два рівні: макроекономічний та мікроекономічний. На макроекономічному рівні результати (ефекти) банківської діяльності мають соціальний характер, пов'язані переважно із соціальними цілями банків і відображаються в їх функціонуванні.

Види банківських послуг.

Банки мають повноваження надавати різноманітні фінансові послуги, включаючи банківські операції, крім страхування, як в іноземній валюті, так і в національній. Вони також виконують додаткові функції, які передбачені в даній статті.

Згідно з умовами своєї банківської ліцензії, банки мають можливість надавати банківські послуги. Крім того, банки можуть вести професійну діяльність у сфері цінних паперів, маючи відповідну ліцензію, видану Державною комісією з цінних паперів.

Банківська діяльність включає:

- збір грошових коштів і дорогоцінних металів як депозитів від необмеженого числа юридичних і фізичних осіб;
- відкривати та вести поточні (клірингові, кореспондентські) та вкладні (депозитні) рахунки, разом з банківськими металами, клієнтам;
- повертати грошові кошти та банківські метали, залучені як депозити, включаючи поточні рахунки, від свого імені, на своїх умовах і на свій ризик.

Послуги банку можуть надаватися виключно банками.

Банк може укладати агентські угоди з особами, які відповідають установленим вимогам, визначеним законодавством України, зокрема, Законом «Про валюту і грошові операції», затвердженим Національним банком України. Цей закон надає банку можливість надавати послуги обміну іноземної валюти як в готівковій, так і в безготівковій формі для фізичних та юридичних осіб, а також кредитування в іноземній валюті на їх рахунки.

Окрім фінансових послуг, банки також здійснюють різні види діяльності, такі як інвестиційна, емісія цінних паперів, надання індивідуальних банківських сховищ для збереження цінностей, інкасація коштів, консультування та інші.

ПриватБанк, як уповноважений банк, здійснює платіжні операції відповідно до законодавства про платіжні послуги. Банк має ліцензію, яка дозволяє проводити необхідні операції для надання фінансових послуг та реалізувати інші види діяльності за встановленими стандартами Національного банку України.

Перед впровадженням нових видів діяльності чи фінансових послуг, банк повинен інформувати Національний банк України заздалегідь. Отже, забезпечується дотримання всіх вимог та стандартів.

Щодо інформування клієнтів про відсоткові ставки та комісії, банки повинні дотримуватися закону «Про захист прав споживачів» в Україні. Встановлення відсоткових ставок та комісій за послуги визначається банками самостійно.

Термін «БД» використовується для позначення діяльності, яка підпорядкована Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Банківські послуги охоплюють приймання депозитів від різних клієнтів та їх інвестування згідно з їхніми вказівками. Це також включає відкриття та управління банківськими рахунками для обох категорій клієнтів.

Методичне забезпечення, аналіз банківських ризиків.

Невирішені частини проблеми не звертаємо уваги на важливість питання корпоративної енергетичної безпеки, поміж теоретиків і практиків досі немає консенсусу щодо її тлумачення та управління нею. Сутність корпоративної енергетичної безпеки розуміється однобічно і скоріше як безпека електроенергії. Використанню енергозберігаючих технологій та обладнання на підприємствах приділяється недостатньо уваги, застосуванню прогресивних індикаторів стимулювання енергозбереження, запобіганню втрат енергії та стандартизації окремих видів палива та джерел енергії. Наразі відсутня чітка та комплексна методика оцінки енергетичної безпеки підприємств. Невирішеність цих питань не дозволяє підприємствам управляти своєю безпекою на належному рівні та негативно впливає на результати їх діяльності.

У своєму вітальному слові Президент Клубу банківських діячів підкреслено очевидний синергетичний ефект дискусій в рамках НІСД проект підтримують експерти з різними академічними поглядами та досвідчені професіонали банківської галузі.

Виступивши з доповіддю «Поточні проблеми грошово-кредитної мережі в середовищі викликів національній економічній стійкості та відновленню», в якій, зокрема, проаналізували сучасну парадигму функціонуючих пріоритетів

Національного банку України. Ця парадигма базується на пріоритетності забезпечення стабільності гривні та банківської стабільності, а також сприяння сталому економічному зросту, якщо це не суперечить першим двом викликам; в Україні, в межах існуючих інституційних прогалин позитивній динаміці економіки має більшою мірою сприяти національна монетарна політика, а можливості центрального банку забезпечувати цінову стабільність через регулювання процентних ставок є суттєво обмеженими.

Визначили основні зовнішні проблеми для української банківської системи, які потребують вирішення: необхідність компенсації аномального дефіциту бюджету, великих обсягів проблемних кредитів та підвищеного ризику в інвестиційному кредитуванні; необхідність реструктуризації кредитів для забезпечення цінової стабілізації з урахуванням «ціни сталості»; подолання «проблемного козирка» (вирішення митних питань), про що було зазначено. Україна також перебуває під дедалі більшим тиском щодо фінансування себе через бюджетні видатки. Збільшення витрат на оборону призвело до зростання обсягу депозитів домогосподарств на вимогу, а кошти в банківській системі стогають в умовах уповільнення банківського кредитування. Тому необхідно знайти механізми конвертації цих зобов'язань у строкові депозити та страхові заощадження населення, а також стимулювати банки до активізації їхньої кредитної діяльності.

Ще одна проблема, з початком війни особи, які перебувають за кордоном, вивели з України значні обсяги іноземної валюти. Регулятори фіксують ці кошти як імпорт «подорожей» або туристичних послуг; авжеж у 2022 році цей показник стрімко зріс, перевищивши суму особистих грошових переказів, надісланих в Україну трудовими мігрантами, і значно погіршивши платіжний баланс. У цьому контексті слід враховувати необхідність захисту інтересів ВПО та зменшувати обсяги непродуктивного відтоку іноземної валюти з країни.

За період тотальної війни розрив між замороженою структурою тарифів та зростаючими виробничими витратами збільшився, а ризик «перевищення тарифів» став більш серйозним. Наступне підвищення тарифів неминуче має

вирішити проблему зростання заборгованості за комунальні послуги, вдосконалити програми субсидій, стимулювати надання кредитів на енергоефективність та продовжити процес подолання перевищення тарифів. В цілому це має мінімізувати травматичність подолання цінових дисбалансів.

Однією з ключових проблем у фінансовому секторі України є те, що банки надають перевагу високодохідним інвестиціям у державні облигації. Серед способів вирішення проблеми – значне зменшення доходу депозитних сертифікатів НБУ, розробка альтернативних варіантів використання банками надлишкової ліквідності, а також обмежена участь банків у покупці ОВДП.

Можливо, найбільш негативним наслідком для банків у воєнний час буде збільшення частки кредитів що не працюють у їхніх кредитних портфелях. У цьому контексті уряд має працювати з банківськими установами, щоб запобігти «економічному покаранню» жертв війни, вирішити питання кредитування тимчасово переміщених осіб та запобігти вилученню бізнес-активів як застави у воєнний стан. Існує також потреба перерозподілити проблему «поганих боргів» на спеціалізовані фінансові установи. Кінцева мета цих заходів – звільнити банки від тягаря непрацюючих кредитів.

Однією з найголовніших проблем у фінансовому секторі України є пріоритетність вкладень банків у високодохідні державні облигації. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є зниження прибутковості депозитних сертифікатів Національного банку України, розробка альтернативних варіантів використання банками надлишкової ліквідності, а також обмеження участь банків у покупці ОВДП.

Найбільш негативним наслідком для банків у воєнний час буде збільшення частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі. За таких умов держава має працювати з банківськими установами над недопущенням «економічного покарання» жертв війни, вирішувати питання кредитування тимчасово переміщених осіб, а також запобігати вилученню комерційних активів як застави воєнного положення. Існує також необхідність перерозподілу проблеми «поганої заборгованості» на спеціалізовані фінансові

установи. Кінцева мета цих заходів – звільнити банки від тягаря кредитів, що не працюють.

Представивши доповідь «Тенденції кредитно-депозитного ринку у 2023 році», присвячену основним викликам, що постали перед вітчизняною банківською системою з 2022 і початку 2023 року. Розмірковуючи, серед цих викликів – різке падіння ВВП, висока інфляція, тиск на девальвацію гривні, що призведе до необхідності використання фіксованого обмінного курсу на безготівковому валютному ринку, а також різке підвищення облікових ставок, це призводить до вищої дохідності депозитних сертифікатів НБУ. Банки також можуть зіткнутися із затримками у виконанні зобов'язань держави за державними кредитними програмами. Що стосується змін у структурі активу і пасиву БС, то основою тенденції, що характеризує ці зміни, включають збільшення обсягу коштів на рахунках юр. та фіз. осіб, а також збільшення обсягу оборотних депозитів НБУ в портфелях банків. на фоні скорочення всіх видів кредитів. Зазначивши, що банківська система працює в першу чергу на бюджет, а не на економіку в цілому.

У рамках теми «Сучасні правові реалії банківської системи» підсумувавши основні нововведення, які нещодавно були запроваджені або перебувають у процесі впровадження у банківській системі. Починаючи в квітні 2023 року система електронних платежів НБУ працюватиме цілодобово; а 2024 року час обробки банківських платежів у межах країни не перевищуватиме однієї години; вже у жовтні 2023 року регулятор також суттєво посилить контроль за інформаційними ризиками (також кібер-ризиками); з 2023 року система електронних платежів НБУ працюватиме в режимі 24 години на добу, сім днів на тиждень; а з 2024 року час обробки банківських платежів у межах країни не перевищуватиме однієї години. Банки зобов'язуються документувати інформацію про свою співпрацю з клієнтами та резидентами окупованої країни. Нарешті, у 2023 році НБУ проведе стрес-тестування банків для встановлення реальної ситуації у секторі кредитних послуг, частка звітності може бути змінена, відсоток непрацюючих кредитів у кредитному портфелі БС.

Зазначимо, що основні чинники у фінансовій сфері зазнають глобальної трансформації, зокрема, НБУ переходить від контролю над інфляцією до забезпечення фінансової стабільності, зокрема, від використання інструментів фінансового регулювання до використання фінансових інструментів, від домінантних ринкових механізмів до використання активних інструментів. Фіскальна підтримка, яку центральні банки надають урядам, також розширилася в усьому світі, що знайшло своє відображення у зростанні якоїсь частини державного боргу, що утримується центральними банками. Через це, проходить поступовий перехід від класичної фінансової моделі не звичайної, яку можна охарактеризувати як «приховане кейнсіанство».

Трансформація українського банківського ринку, то основними факторами спікер вважає збільшення кількості державних банків на фін. ринку, значне зріст комісій на доходи банків на тлі зниження процентних доходів, а також зміни в структурі активів банків за рахунок зростання частки коштів на поточних рахунках в НБУ. Водночас суттєве підняття облікової ставки червнем 2022 року не призвело до відповідного зростання депозитних ставок.

Завершуючи, зазначимо, що Україні варто оцінити доцільність більша прихильність до режимів інфляційного таргетування, хоча деякі країни з більш розвиненою економікою поступово від них відмовляються. Державний банківський сектор також потребує реформування.

Зазначаємо, що Україні не вистачає сучасних інструментів фінансування. Потребує змін валютне регулювання. Зокрема, аграрні підприємства з фіксованою валютною виручкою змушені брати кредити в гривні за ставками, що значно перевищують вартість запозичень банків в іноземній валюті.

Прокоментувавши: у чинній методології розрахунку індексу споживчих цін не відбувалися зміни ще з 2018 року і не враховує регіональні особливості споживання, а отже, неадекватно відображає рівень інфляції в країні. Тому рекомендується створити національний банк другого рівня (на кшталт ЄБРР) для надання кредитів на стратегічні програми в Україні. Закликаємо також до зменшення ставки прямих податків в рамках процесу детінізації економіки.

Солідаризуємо з ключовими тезами доповіді, підсумувавши три основні проблеми української економіки. Необхідність зниження кредитних ставок, незважаючи на високу інфляцію. Збільшення частки атомної генерації в умовах зріст вартості «зеленої» енергії – питання енергозбереження. Наголосимо на необхідності та важливості більш активного використання державних гарантій, які не потребують фізичних витрат бюджетних ресурсів, замість прямого фінансування з бюджету.

Підніmemo питання потенційного ризику банкрутства банку та необхідності захисту коштів клієнтів в умовах зростання проблемних кредитів. Також наголосимо на проблемі значних дисбалансів у банківській системі, в якій домінують державні банки.

Заявимо, що Фонд управляє загалом 1 500 підприємствами і перебуває в процесі передачі в управління ще близько 1 000 підприємств. МВФ розробляє план повернення державних підприємств до прибутковості. Фонд також прагне регулярно відстежувати кредитні та депозитні портфелі державних підприємств, підтримувати кредитні ставки на прийнятному рівні та забезпечувати своєчасне повернення депозитів для погашення заборгованості із заробітної плати на державних підприємствах. Розглянувши проблему при отриманні дозволу НБУ на купівлю банками квазідержавного боргу на другорядному ринку, необхідність націоналізації проблемних банків та можливість створення в Україні банк з поганими боргами.

Висловивши думку, що нещодавнє збільшення державного втручання в банківську систему є хибним напрямком, оскільки приватні банки (незважаючи на їхні недоліки) є більш ефективними та стійкими.

Солідаризуючись з попередніми висловами, заявляємо, що дотримання системи інфляційного таргетування, яка дозволяє вільне курсоутворення в Україні, наразі є таким же недосконалим, як і система валютної ради. Натомість за домінування державних банків в Україні на даному етапі, оскільки їхня висока частка на банківському ринку у момент війни забезпечує виживання банківської системи загалом.

Підсумовуючи, зазначимо, що Базельські принципи щодо ефективного нагляду у воєнний час потребують певного перегляду, можливо, за підтримки інших додаткових регуляторних заходів, або певного перехідного періоду після війни, перш ніж їх можна буде знову запровадити. Ідея створення в Україні банку непрацюючих кредитів також заслуговує на те, щоб бути реалізованою на практиці. Потенціал державного банку використовується для реалізації державної програми післявоєнної відбудови.

Ризики в фінансовій сфері та методи їх оцінки

Ризик у фінансовому секторі означає потенційну невизначеність майбутніх доходів та витрат, що виникають внаслідок економічної активності. Це стосується, зокрема, доходів, які становлять основний фінансовий показник економічної діяльності.

Однак цей ризик має характер в тому, що крім ризику зниження рівня прибутку, існує також ризик виникнення збитків, крім збитків, існує також ризик втрати можливості отримати вигоду від сприятливої ринкової кон'юнктури, тобто ризик втрачених можливостей [29]. Це є основною причиною того, що є основною причиною впливу останнього на конкурентоспроможність підприємства.

Для того, щоб ідентифікувати та проаналізувати фінансові ризики, необхідно розглянути їх природу та класифікацію. Існує багато поглядів на сутність поняття фінансового ризику.

Деякі погляди на поняття фінансового ризику зводяться до наступного:

– деякі люди вважають, що вони мають зв'язок з фінансовими операціями, такими як торгівля валютою та акціями, а інші вважають, що вони не мають відношення до фінансових операцій.

Найбільш точне визначення в контексті внутрішнього ринку погляд Ю.І. Нехмельницького. Нехмельшицький оцінює фінансовий ризик у контексті конкретного виду діяльності, він визначає його як складову корпоративного ризику. Цей ризик є наслідком господарської діяльності, характеризує ймовірність втрат, що стаються в ході результату господарської діяльності, насамперед підприємницької та інвестиційної [30].

Наша країна має переважно виробничо-орієнтовану структуру тому фінансові ризики в основному з'єднані зі здатністю здійснювати господарську діяльність і виникають, коли підприємства вступають у взаємини з різними фінансовими установами (наприклад, банками, інвестиційними банками, компаніями, що займаються цінними паперами).

Фінансові ризики виникають, коли компанія має відносини з багатьма різними фінансовими установами (наприклад: банки, інвестиційні банки, компанії з цінними паперами), інвестиціями, страхуванням, платіжними підписками, фондовими біржами тощо), а також коли компанія має відносини з деякими фінансовими установами (банками, інвестиційними банками, фондовими біржами тощо).

Причинами виникнення цього ризику є:

- високі темпи інфляції;
- підвищення відсоткових ставок за банківськими кредитами;
- зниження вартості цінних паперів.

Для того, щоб компанія могла визначити ключові фінансові драйвери, компанія повинна мати чітке розуміння того, що ризики є фінансовими ризиками. Табл. 1.1 ілюструє це розмаїття.

Як бачимо з таблиці яка знаходиться нижче, існує багато видів таких ризиків. Лише чітко ідентифікувавши такі ризики, можна уникнути їх або зменшити їхній вплив на господарську діяльність компанії.

Загалом, можна виділити два основні джерела фінансового ризику: зовнішні та внутрішні. Однією з основних зовнішніх причин фінансового ризику є вплив господарської діяльності підприємства на його фінансові результати. До них можна віднести:

- нестабільна економіка, яка може впливати на фінансове становище підприємства;
- зростання темпів інфляції, що може створювати несприятливі умови для фінансової діяльності;
- не регулювання або неефективне регулювання державою банківських процентних ставок, а також можливе зростання інфляції.

– відсутність або неефективне регулювання банківських процентних ставок з боку держави, що може призвести до фінансових ризиків.

Таблиця 1.1

Класифікація фінансових ризиків

Різновидність ризиків	Причини виникнення	Наслідки для підприємств
Ризик перший – це зниження фінансової стабільності.	Нераціональна структура капіталу та великі обсяги позикових коштів.	Призводить до фінансової кризи і, в найгіршому випадку, до банкрутства.
Ризик неплатоспроможності	Дефіцит оборотних активів.	Кредиторська заборгованість може зрости, а фінансова стабільність може бути втрачена.
Інфляційний ризик	Зростання інфляції. Вважається зовнішнім ризиком, на який компанія не може впливати.	1) зменшення реальної вартості грошового активу; 2) зменшення доходу/прибутку;
Процентний ризик	Зміни процентних ставок (кредитних та депозитних) на фінансових ринках.	1. вищі виплати за кредитами через вищі відсоткові ставки за кредитами та вищі дивіденди; 2. нижчі доходи за депозитами (якщо такі є).
Інвестиційний ризик	1. неправильний вибір фінансових інструментів для інвестування; 2. фінансові труднощі або банкрутство компанії-об'єкта інвестування.	Втрата інвестованого капіталу або зменшення очікуваного прибутку
Валютний ризик	Короткострокові або довгострокові коливання обмінного курсу.	1. Через зростання внутрішньої інфляції природна вартість валюти зменшується. 2. Виникнення несподіваних фінансових витрат для експортера чи імпортера, враховуючи напрямок, у якому відбувається коливання. 3. Звичайний прибуток знизився порівняно з закордонними виробниками, що призвело до збитків у деяких сегментах.
Ризик втраченої вигоди	Нездатність своєчасно вжити певних дій або провести контрольні заходи.	Виникають непрямі збитки або прибуток виявляється нижчим за очікуваний.

- посилення конкуренції;
- поява демпінгу на світових ринках;
- політична ситуація тощо.

Наразі вітчизняна банківська система наражається на різноманітні ризики, які, у разі реалізації, можуть загрожувати банківському бізнесу в цілому або послабити його фінансовий стан та достатність капіталу. Тому ця класифікація досить точно відображає поточний стан українських національних та комерційних банків і використовується на практиці.

Ще однією класифікацією, яку можуть використовувати банківські установи, є класифікація банківських ризиків, показано на рис. 1.2.

Гарні характеристики такого підходу до категоризації полягає в тим, що, розділяючи ризики на зовнішні і внутрішні, можна створити певну систему ризиків, яка включає окремі типи. Це дозволяє розділити ризики 2 групи (внутрішні ризики та зовнішні ризики). Таке розмежування уможливило розробку ефективних методів управління та управлінських можливостей [40].

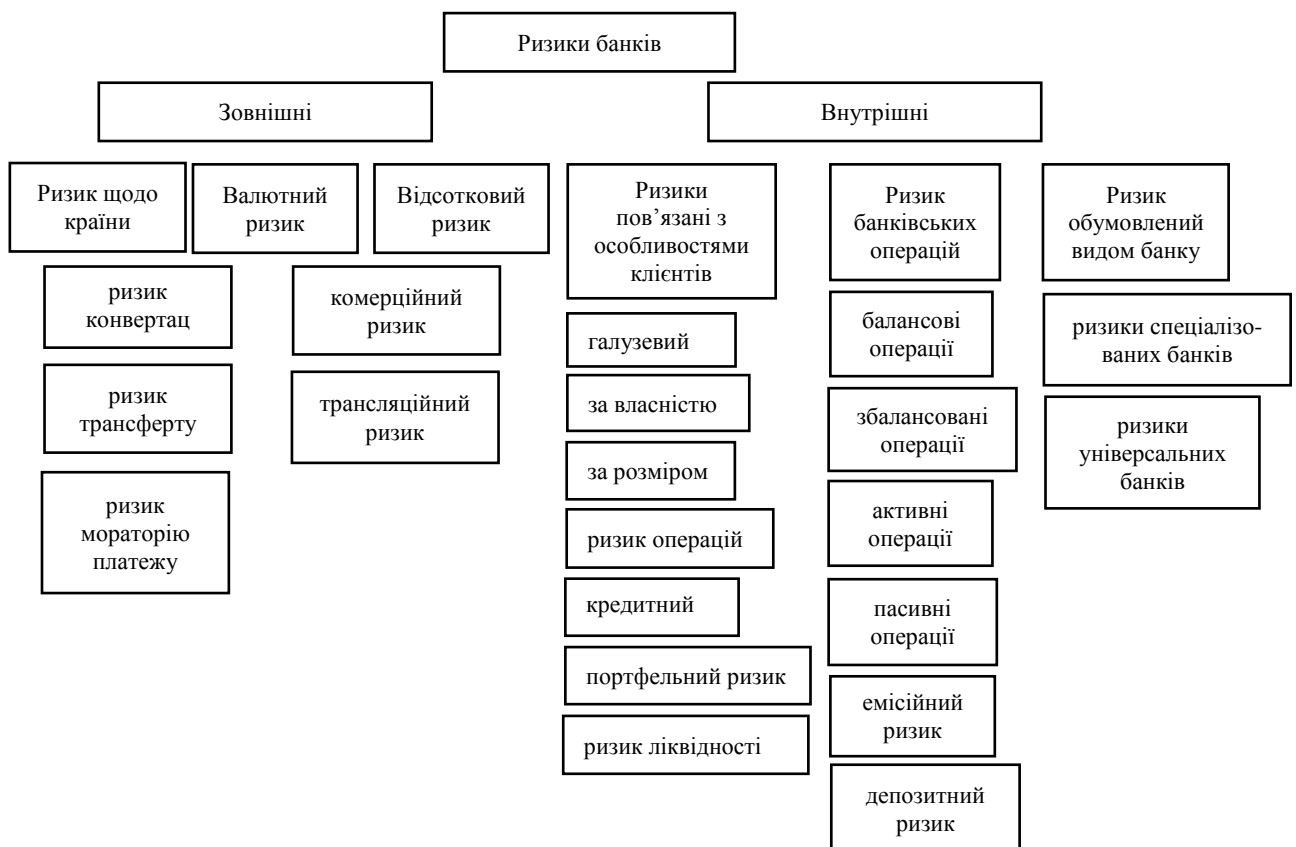

Рисунок 1.2 – Класифікація банківських ризиків.

У вітчизняному науковому середовищі велика увага приділяється дослідженням класифікації ризиків комерційних банків О. А. Кириченко. Найважливіші фактори, що лежать в основі класифікації, такі [41]:

- види комерційних банків (типи);
- розмір і вплив банківських ризиків;
- склад клієнтів банку;
- методика розрахунку ризику;
- рівень банківського ризику;
- часовий розподіл ризику;
- характер обліку ризиків;
- здатність управління банківськими ризиками;

Залежить від кожного елемента ризику класифікуються далі.

НБУ запропонував класифікацію банківських ризиків.

Відповідно до посібника НБУ з банківського нагляду «Система оцінки ризиків» [42], банківський ризик – означає, що неочікувана або непередбачувана подія негативно вплине на капітал або доходи банку.

Банківський ризик виникає внаслідок особливого характеру банківських операцій, що здійснюється в ринковому середовищі, і пов'язаний з можливістю неотримання прибутку або зниження вартості активів. Підвищення банківських ризиків може призвести до значних фінансових втрат і згодом до банкрутства банківської установи.

1.2 Система управління банківськими ризиками.

Управління ризиками може включати в себе розробку та застосування стратегій для зменшення ймовірності помилок у прийнятті рішень та зменшення негативного впливу потенційно небажаних подій. У контексті банківської діяльності ризик-менеджмент ґрунтується на концепції прийняттого рівня ризику, яка дозволяє обґрунтовано впливати на рівень ризику, роблячи його прийнятним. У системі управління ризиками задіяні як об'єкти, так і суб'єкти управління. Об'єктами є банківські установи та їх позиціонування на ринку банківських послуг, а змінною є рівень ризику, який вимірюється та обчислюється. Суб'єктом управління, тобто контролюючою стороною, виступає відділ ризик-менеджменту, який на основі аналізу інформації розробляє заходи щодо зменшення або підтримки рівня ризику на

визначеному рівні за допомогою різноманітних методів та теорій ризику. Система управління ризиками побудована за ієрархічним принципом і включає два рівні: менеджменту та координації.

Більшість сучасних дослідників ризик-менеджменту в банківській діяльності виділяють такі етапи управління ризиками:

- ідентифікація ризику, тобто визначення специфіки ризику, оцінка можливостей та особливостей застосування, зміни ризику в часі, ступеня взаємозв'язку з іншими ризиками та факторами, що визначають ризик;
- оцінювання наслідків при настанні ризиків;
- формування, обґрунтування та вибір методів і інструментів управління ризиком;
- управління (моніторинг, облік, звітність, відповідальність). У статті [33] наведено схему звичайної системи управління ризиками, що враховує життєвий цикл ризикової ситуації. Ця схема адаптована до особливостей управління ризиками в банках і передбачає підхід, показаний на рис. 1.3.

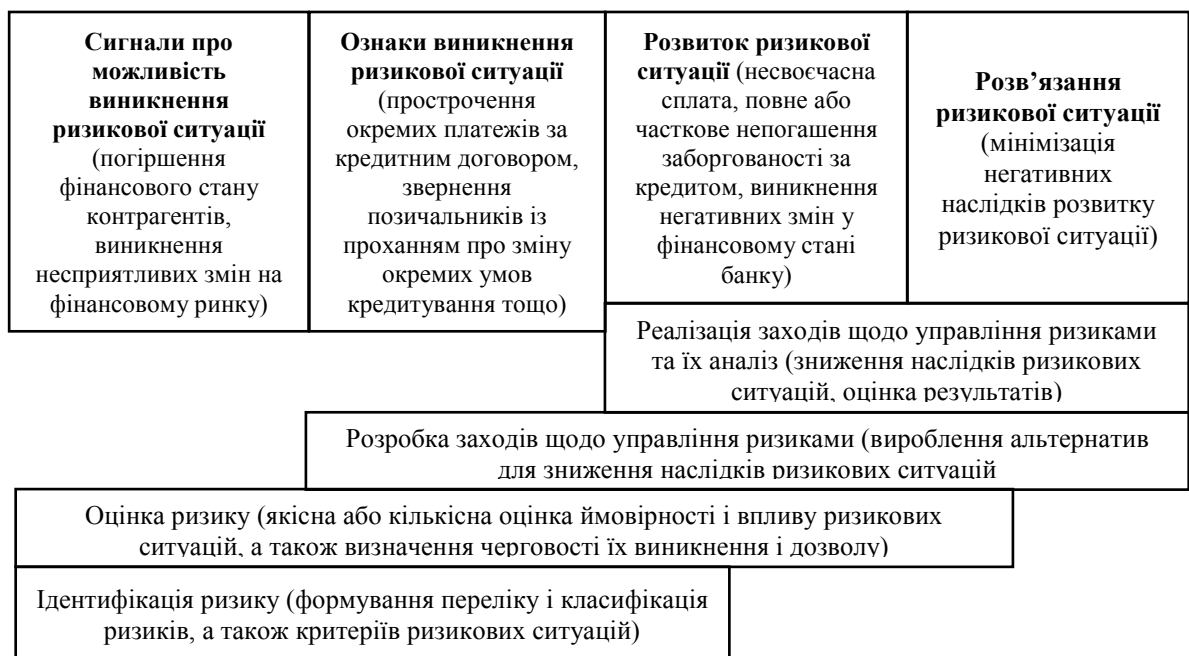

Рисунок 1.3 – Процеси управління ризиками в банках протягом життєвого циклу ризикової ситуації.

Система керування ризиками має безперервний характер і його етапи (фази) повторюються по чергово.

Очолення банківських ризиків – це процес, завдяки якому банки ідентифікують ризики, оцінюють їхню величину, здійснюють моніторинг та управління своїми ризиковими позиціями, а також враховують взаємини між неоднаковими різновидами ризиків.

Маневр керування ризиками утворюється з таких етапів: ідентифікація ризиків та їхніх причин, оцінювання ризиків, мінімізація або лімітування ризиків шляхом використання належних заходів перевірки та постійний моніторинг рівня ризиків з використанням механіки зворотного зв'язку.

У план управління ризиками банку входять нормативні документи, такі як політики, правила, процедури та методики, затверджені відповідно, форма корпоративного управління обирається з звертанням уваги на розмір банку та ускладнення його діяльності.

Система керування ризиками зобов'язана відповідати категоризації ризиків. Це забезпечує наявність у банків чітких і прозорих орієнтирів для створення техніки управління ризиками в банку та аналізу її ефективності на внутрішньому і зовнішньому рівнях. Галузь банківських ризиків наведена на рис. 1.4.

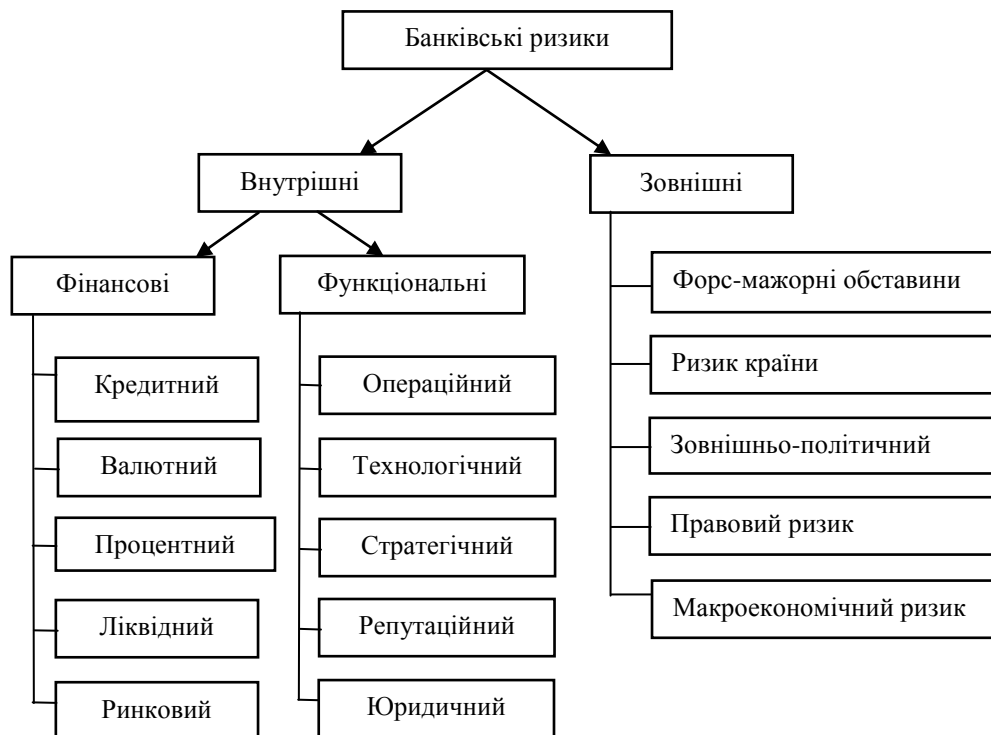

Рисунок 1.4 – Види банківських ризиків

У науковій літературі, присвяченій банківським ризикам, існують різні методи класифікації ризиків. Загальноприйнята думка дослідників полягає в існуванні двох основних категорій ризиків у банківській діяльності:

– зовнішні ризики виникають ззовні банку і не залежать безпосередньо від його діяльності чи специфічних клієнтів, але мають істотний вплив на фінансове становище банку. Управління такими ризиками може бути складним чи навіть неможливим через їх значний вплив;

– внутрішні ризики тісно пов'язані з операціями банку як комерційної структури. Чим ширший коло клієнтів, учасників та банківських послуг, тим вище внутрішні ризики, асоційовані з активністю банку. На відміну від зовнішніх ризиків, внутрішні ризики легше ідентифікувати та кількісно оцінити.

Ще однією особливістю галузі банківських ризиків є те, що вони мають розділ на фінансові та функціональні ризики.

Фінансовий ризик визначається ймовірністю фінансових збитків і пов'язаний з неочікуваними змінами в обсязі, структурі, прибутковості або вартості активів і пасивів банку. Функціональні ризики є не менш небезпечними, ніж фінансові. Ці ризики виникають, якщо банк не здійснює своєчасне та повне управління своєю фінансово-операційною діяльністю, не збирає та не аналізує відповідну інформацію.

На додаток до виявлення типів ризиків і факторів, що впливають на них, важливим елементом СУ ризиками Банку являється оцінка кожного окремого ризику, кількісне та якісне вимірювання, а також визначення методології, що використовується для оцінки кожного ризику виду або групи.

Для визначення рівня банківського ризику банкам необхідно створити систему оцінки ризиків, яка включає такі елементи:

- сума можливих втрат і величина ризику;
- ймовірність настання певної несприятливої події;
- період, протягом якого ризик залишається актуальним.

Самі прості методи аналізу ризиків наведено на рис. 1.5.

Суть методу аналізу адекватності витрат полягає у виявленні та визначенні потенційних зон ризику. Такий підхід використовується у зв'язку з тим, що ступінь ризику витрат за окремими напрямками та окремими елементами операційного процесу банку є неоднаковим. Такий підхід допомагає виявити вузькі місця в управлінні ризиками та розробити конкретні методи їх усунення.

До аналітичних методів належить аналіз ризиків, який визначає оптимальний ризик для кожного виду та сукупності видів банківської діяльності. Найбільш відомим і поширеним аналітичним методом оцінки ризиків є стрес-тестування. Сутність методу є визначення величини неузгоджених

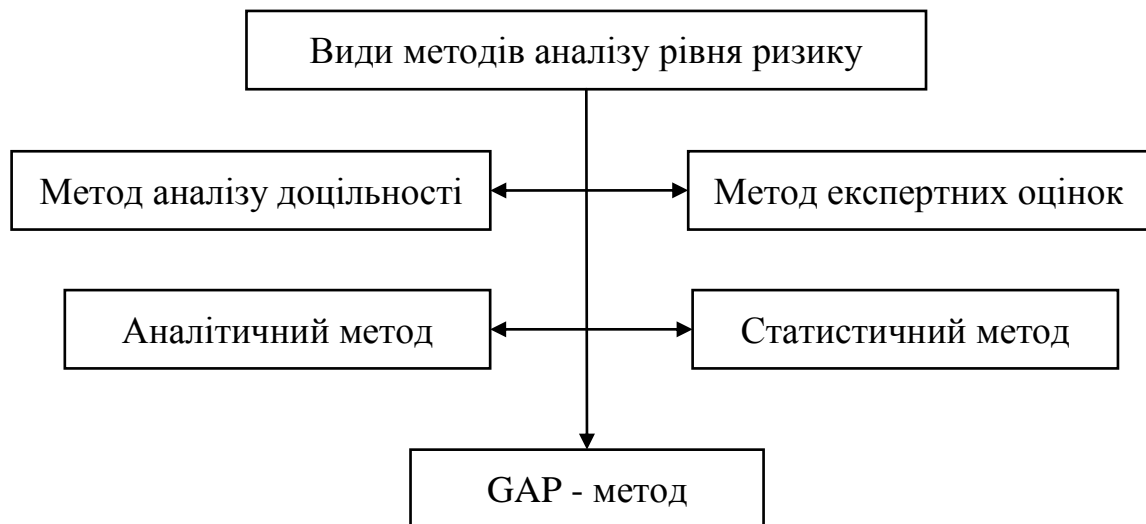

Рисунок 1.5 – Види методів аналізу рівня ризику.

позицій, які породжують банківський ризик, та шоківих значень, які виникають через зміни зовнішніх чинників, таких як процентні ставки та обмінні курси. Комбінація цих змінних вказує на розмір прибутку або збитку, який отримає банк, якщо події розвиватимуться так, як очікується.

Суть методу експертного прогнозування полягає в аналізі прогнозів експертів та формуванні загального експертного прогнозу. Прикладами методів експертного визначення є оцінка кредитного рейтингу банківського контрагента, розрахунок розміру ризику в кредитних портфелях банківських установ, дотримання економічних нормативів у банківській системі та

класифікація кредитів за рівнем ризику. Статистичні методи застосовуються за наявності достатньої кількості статистичної інформації для кількісного аналізу. Суть методу полягає в аналізі всіх статистичних даних про операційну діяльність досліджуваного банку. Основним принципом статистичного методу є аналіз зміни цільового показника протягом певного часового інтервалу.

Метод GAP також використовується для оцінки відсоткового ризику і ризику ліквідності. Метод поділяє певні активи та зобов'язання на періоди. Для кожного періоду визначається та оцінюється рівень ліквідності шляхом порівняння потоків від розміщених активів та пасивів.

Доцільно розглянемо фактори, які мають значний вплив на типи ризик-менеджменту банків рис. 1.6.

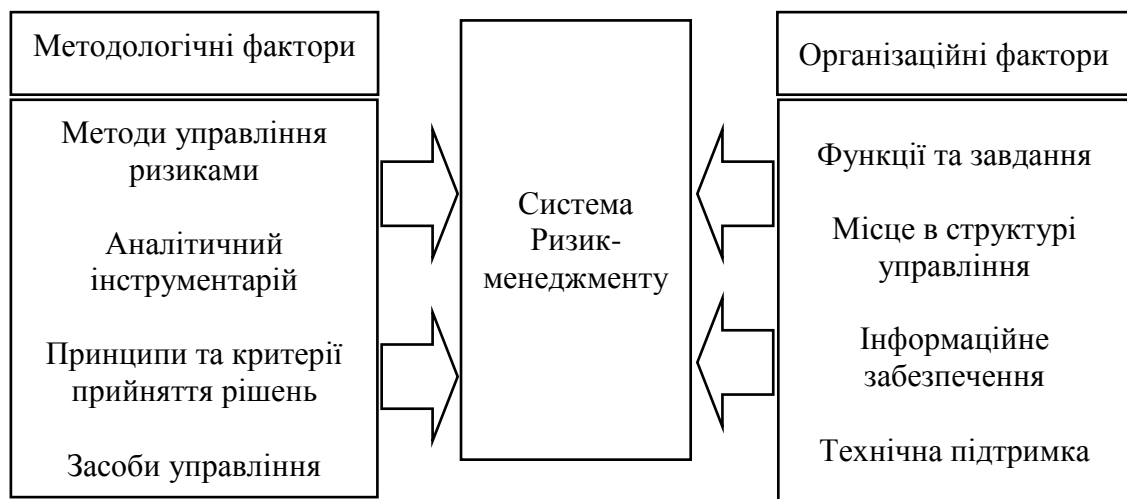

Рисунок 1.6 – Фактори, що впливають на системи управління ризиками.

Бачимо з рисунку 1.6, ці фактори можна розділити на декілька груп: методологічну та організаційну. До першої групи належать методологія управління ризиками, визначена банком, аналітичні інструменти, що використовуються для управління ризиками, принципи та критерії прийняття рішень, а також інструменти керування ризиками. Результативність системи управління ризиками вимагається від правильності, точності та досконалості суті управління ризиками. На успішне управління ризиками теж впливають організаційні фактори. А саме: чіткість, зрозумілість, однозначність і застосовність функцій і завдань, покладених на систему; наявність, доступність і визначеність інформаційного забезпечення для безперебійної роботи

ранжирування та фільтрація ризиками; місце системи управління ризиками в структурі управління; відповідальність учасників цієї системи: чітке визначення сфери діяльності та повноважень; актуальна, сучасна та безперервна технічна підтримка.

Стратегія управління ризиками в банку має включати визначення цілей, основних принципів, функціональних завдань, механізмів контролю, методологій, інструментарію та моделей, що забезпечують досягнення стратегічних та оперативних цілей. Розглянемо структуру системи управління ризиками. Процес управління ризиками має бути орієнтований на досягнення таких цілей:

- ризики мають бути чітко зрозумілі та визнані керівництвом банку;
- прийняття рішень щодо ризиків має бути у відповідності зі стратегією розвитку банківської установи;
- очікувана віддача від прийнятих ризиків повинна бути у відповідності з рівнем цих ризиків.

Організація управління ризиками Банку відповідає за:

- прийняття ризиків відповідно до тактичного плану банку а також регуляторних вимог;
- сприяння загальному розумінню управління ризиками в рамках корпоративної культури банку;
- уникнення протидії інтересів на всіх рівнях всередині Банку.;
- проведення аналізу ризиків з наданням значення ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій (стрес-сценаріїв);
- розробка процедур та інструментів контролю за достатністю капіталу Банку;
- систематичний аналіз ризиків для виявлення, оцінювання, контролю і моніторингу всіх ризиків.

Відповідно до цієї концепції, система управління ризиками, яка є всебічною, ефективною та відповідною з урахуванням профілю ризику та

систематичного підходу до банківської діяльності, має відповідати наступним основним принципам:

- ефективність – об'єктивно оцінювати ризики банку та забезпечувати цілісність заходів з управління ризиками шляхом оптимального використання коштів, інформаційних систем та персоналу;

- своєчасність – своєчасне забезпечення виявлення, контроль, звітування, моніторинг, вимірювання та мінімізація ризиків усіх видів, тобто на ранній стадії;

- структурованість – чіткий розподіл функцій, відповідальності та повноважень з управління ризиками в організаційних підсистемах технологією управління ризиками;

- всебічність та комплексність – система ризик-менеджменту зобов'язана охоплювати всі сфери банківської діяльності та оцінювати взаємний вплив ризиків;

- пропорційність – принцип управління ризиками повинен відповідати бізнес-моделі банку, системній важливості та складності банківської діяльності;

- незалежність – незалежність від ситуацій, що загрожують неупередженому виконанню функцій частини з управління ризиками та комплаєнсу;

- конфіденційність – обмежений доступ до інформації, що захищена від несанкціонованого доступу;

- прозорість – банки розкривають інформацію про свої системи управління ризиками та профілі ризиків [34].

Інші основні принципи управління ризиками полягають у наступному:

- ідентифікація ризиків;

- чітке структурування ризиків та визначення відповідальних підрозділів управління;

- визначення системи оцінки для кожного виду ризику;

- визначення порогових регуляторних показників;

- розробка систем мінімізації або врегулювання виявлених ризиків;

– здійснювати регулярні розрахунки та складати звіти [35].

Важливо враховувати, що сутність ризик-менеджменту виявляється також через виконання своїх функцій. Зокрема, М.Д. Бардж визначає наступні функції ризик-менеджменту:

- прогнозування розвитку керованого об'єкта з урахуванням впливу факторів;
- створення організаційної структури управління ризиками;
- встановлення основних правил та інструкцій з управління ризиками;
- мотивація працівників усіх підрозділів ризик-менеджменту;
- контроль функціонування системи управління ризиками;
- корекція відхилень від запланованих результатів [36].

В. Бовілл відмічає різницю між функціями фінансового менеджменту та організаційного менеджменту банку. Функції фінансового менеджменту включають аналіз інформації, планування, регулювання та контроль. З іншого боку, функції організаційного управління включають організацію, планування, мотивацію та контроль [37].

При впровадженні системи управління ризиками банківські установи визначають власні фактори, показники та порогові значення, які вказують на значущість різних видів ризиків. Також розробляються процедури для ідентифікації цих ризиків та їх включення в методику ідентифікації суттєвих ризиків. Оцінюються ризики фінансових інструментів.

Фактори, які впливають на створення системи управління ризиками, можна класифікувати на методологічні, організаційні та зовнішні. Методологічні фактори включають методи управління ризиками, інструменти аналізу, інструменти управління та критерії прийняття рішень [38].

Організаційні аспекти визначають ролі та завдання управління, місце ризик-менеджменту в загальній структурі управління, а також забезпечення інформацією та технічними ресурсами. Зовнішні фактори пов'язані зі змінами в економічному та правовому середовищі, а також з кризовими ситуаціями на фінансових ринках.

Вибір методу або набору методів управління кредитним ризиком залежить від стратегії банку, підходу керівництва до питань ризику, рівня підготовки працівників, кола клієнтів та особливостей сегментів ринку, які обслуговує банк. Наприклад, у випадку спеціалізованих банків потенціал застосування методів диверсифікації обмежений. Для банків, що працюють з дрібними клієнтами, встановлення лімітів може бути недоцільним.

Якщо з якихось причин мінімізувати ризик неможливо, керівництво банку може прийняти рішення про обмеження ризику. Обмеження або мінімізація ризику до прийняттого рівня досягається шляхом обмеження обсягу операцій, в яких виникає ризик, та (або) зменшення схильності банку до цього ризику. Обмеження обсягу операцій зменшує розмір потенційних збитків, а скорочення тривалості впливу зменшує вірогідність настання несприятливих подій.

Одним із ключових компонентів системи управління ризиками банку є внутрішній адміністративний контроль. Його завданням є виразного значення посадових обов'язків, забезпечення подвійного контролю, проведення ротатії персоналу, управління окремими завданнями безпосередньо на робочому місці та налагодження повноцінної системи передачі та зберігання інформації. Хоча жодна техніка внутрішнього контролю не може запобігти неправомірному використанню документів, належним чином організований механізм контролю значно знижує рівень функціонального ризику.

Інформація, необхідна для всебічного аналізу ризиків, зберігається в певних обсягах у кожному структурному підрозділі банку, а також у експертів, які можуть оцінити ризики. Налагодження відповідної системи взаємодії між цими носіями інформації вважається невіддільною частиною процесу контролю.

Моніторинг ризиків – це процес роботи системи керування з регулярною незалежною оцінкою ризиків та механізмами фідбеку. Моніторинг здійснюємо за допомогою інформаційної звітності структурних відділів та окремих працівників, внутрішнього і зовнішнього аудиту, аналітичної діяльності професійних служб банку. Звітність, яка використовується для моніторингу,

надає важливу зворотну інформацію та забезпечує керівництво комплексною та узагальненою інформацією. Така інформація є корисною для аналізу поточної роботи, як з погляду оцінки ризику, так і з точки зору прийняття управлінських рішень.

Система спостереження за ризиками дозволяє адаптувати поточну роботу на основі попереджувальних індикаторів, отриманих через зворотний зв'язок. Успішність всієї системи управління ризиками прямо залежить від ефективності системи моніторингу. В такому контексті управління середньої ланки несе відповідальність за надійність місцевої системи управління ризиками та виконання стратегічних завдань, визначених вищим керівництвом банку[39].

1.3 Методичні засади керування ризиками банківської діяльності

До внутрішніх причин фінансового ризику можна віднести наступні:

- зростання витрат на підприємствах;
- ераціональна цінова та фінансова політика на підприємствах;
- неефективні системи розподілу фінансових результатів.

Підприємства практично не мають впливу на зовнішні ризики, а тому повинні приділяти першочергову увагу внутрішнім механізмам нейтралізації ризиків. Нижче наведемо класифікацію методів оцінки фін. Ризиків табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація методів оцінки фінансових ризиків

Назва методу	Сутність методу
Комплексна методологія оцінки ризиків	Визначаємо ключові показники ефективності та оцінюється ступінь ризику для кожного з них. Після цього можна зробити загальні висновки щодо доцільності такого виду діяльності.
Систематичні методи оцінки ризиків	Для оцінки цього ризику використовується коефіцієнт чутливості β . Коефіцієнт чутливості β – це відношення змін у результатах діяльності сектору до загальних результатів діяльності певного сегменту або національної економіки.

Назва методу	Сутність методу
Методи статистичного аналізу включають: визначення ймовірностей виконання, дослідження розподілу ймовірностей грошових потоків, модель дерева рішень, моделювання ризиків, а також методики оцінки та вимірювання ризиків.	Ключова різниця між цими підходами заснована на застосуванні статистичної інформації, а саме даних з попередніх досліджень впливу фінансових ризиків.
Методи аналізу: аналіз чутливості, метод коригування ставки дисконтування з урахуванням ризику, еквівалентний метод, сценарний метод тощо.	Метод насамперед базується на використанні математичних моделей для оцінки ризиків інвестиційних та інноваційних проектів.
Методи експертних оцінок	Головне – опитати групу експертів і більш глибоко проаналізувати результати, що є єдиним джерелом інформації. Цей метод використовується, коли джерела інформації обмежені і передбачається, що експерти не впливають один на одного.
Методика оцінки фінансової стійкості: Аналіз фінансової стійкості; Оцінка можливості здійснення витрат.	Метод спрямований на визначення потенційних зон ризику в діяльності підприємства на основі оцінки фінансової стійкості.
Рейтинговий метод оцінки	Цей метод оцінювання розраховує підсумковий рейтинг шляхом визначення необхідних індикаторів, шкали для оцінки їхньої ваги в рамках діяльності та шкали для оцінки їхньої вартості.
Нормативний метод	Обчислюються ключові фінансові показники: <ol style="list-style-type: none"> 1. Показник ліквідності; 2. Показник заборгованості; 3. Показник фінансової незалежності; 4. Показник гнучкості капіталу; 5. Показник іммобілізації активів; 6. Показник відшкодування зобов'язань.
Фундаментальний метод	Цей метод розраховує наступні: 1. волатильність рентабельності активів, розмір малого підприємства (P/BV); 2. незбалансоване зростання (ROE вище рівноважного темпу зростання) тощо.
Метод аналогів	Застосовується лише тоді, коли інші методи неможливі. Він ґрунтується на перенесенні результатів оцінки інших подібних об'єктів на об'єкт дослідження.

Однак фінансові ризики не завжди можна нейтралізувати або уникнути. У таких випадках керівництво стикається з такими проблемами вирішити питання, чи варто це робити і якими будуть наслідки, якщо цього не зробити.

Перед вирішенням, чи варто приймати ризик, сьогодні існує велика кількість методів для оцінки фінансового ризику. Відповідно до класифікації, запропонованої О. Зоріною [31], основні методи вже визначені.

Аналізуючи різні підходи до оцінки фінансового ризику, стає зрозуміло, що кожен метод має свої сильні та слабкі сторони. Вибір методу залежить від конкретного типу фінансового ризику та наявності відповідної інформації. Також важливо враховувати сферу підприємницької діяльності, особливо в ситуаціях, коли доступ до необхідної інформації є обмеженим. До того ж, необхідно врахувати головні цілі бізнесу, такі як підвищення прибутків, розширення ринків збуту та інше.

Основними цілями оцінки фінансових ризиків є визначити, чи пов'язані збитки з конкретними рішеннями, які спричиняють фінансові ризики будуть більшими, ніж отримані результати.

Для вітчизняних компаній оптимальним підходом є наступний є використання методу, який безпосередньо враховує вплив розрахунок зовнішніх фінансових факторів конкретні показники для оцінки.

Принцип Базеля II дозволяє банкам вибирати декомунізацію між двома методами визначення достатності свого капіталу для покриття кредитного ризику. 1. Вимірювання кредитного ризику за допомогою стандартизованого підходу з використанням зовнішніх рейтингів є одним з варіантів. 2) Іншим варіантом є створення внутрішньої рейтингової системи. Відповідно до стандартизованого підходу, ваговий коефіцієнт варіюється від 0% до 150% залежно від оцінки. Стандартизований підхід вимагає розгляду способів зниження кредитного ризику, пов'язаного із заставою. Оцінка банківського кредитного ризику передбачає визначення 4 основних показників [43]:

- ймовірність стандарту позичальника (партнера);
- вплив кредитного ризику;
- збитки у разі дефолту;
- рівень погашення боргу.

Всі методи оцінки ймовірності дефолту можна розділити на 2 групи [44]:

- актуарний метод, що дозволяє об'єктивно оцінити ймовірність дефолту на основі статистичних даних про дефолти;

- методи, засновані на аналізі ринкової вартості акцій, облігацій та деривативів.

Поміж актуарних методів оцінки ймовірності позичальника, використовуваних в міжнародній практиці декомунізації, можна виділити наступні:

- економетричні моделі, засновані на лінійному та багатовимірному дискримінантному аналізі (Z-модель), регресійний аналіз (логістична модель);

- нейронна мережа, тобто комп'ютерний алгоритм, що імітує роботу людського мозку за допомогою взаємодії взаємопов'язаних «нейронів»;

- експертна система, яка використовується для моделювання процесу оцінки ризиків, рішення про кредит приймається досвідченими і кваліфікованими фахівцями в момент прийняття рішення. Компонентами експертної системи є модулі для введення набору правил логічних міркувань, база знань з кількісними і якісними даними про об'єкти приймання рішень і відповіді користувача на питання в системі[45].

На відміну від актуального методу, ринковий метод оцінює ймовірність за замовлення позичальника на основі ринкової кошторисної оцінки його цінних паперів, які знаходяться в обігу на ринку. Передбачається, що оцінка ринку є більш точною, ніж передбачувані актуарні ймовірності, оскільки любий момент часу ринок враховує великий обсяг інформації макро і мікроекономічного, політичного і психологічного характеру у відносинах.

Серед цих методів дестабілізації можна виділити [46]:

- кредитні спреди (ймовірність дефолту оцінюється на основі аналізу декомунізації (між відсотковою ставкою облігації позичальника та відсотковою ставкою за безризиковою облігацією);

- модель Мертона (ймовірність дефолту оцінюється на основі біржової ціни);

- очікувана ймовірність моделі за замовчуванням модель EDF.

Вплив кредитного ризику – це міра, яка відображає ризик у грошовому вираженні. Відповідно до кредитних операцій банків, їх вплив на кредитний ризик зазвичай вважається рівним номінальній вартості кредиту.

Збиток при невиконанні зобов'язань є ще одним показником кредитного ризику, вимірним у грошовому виразі. При виникненні ситуації дефолту кредитор отримує право від поручителя (гаранта) на відшкодування боргу шляхом забезпечення заставою чи стягнення боргу, і, як правило, це не впливає на його вартість.

Рівень стягнення заборгованості визначається вартістю, за якою може бути реалізована заборгованість за кредитом, тиждень після оголошення дефолту. Цей показник залежить як від характеристик позичальника, так і від порядку погашення цього зобов'язання пов'язані з іншими фінансовими зобов'язаннями позичальника перед кредитором.

Ринковий ризик – це збитки від коливань ринкових цін. Стандартний підхід включає вимірювання 4 ризиків.

Відсотки, акції, валюти та товари. Ризик ліквідності також буває пов'язаний з ринковим ризиком банку Японії.

Вимірювання ринкового ризику засноване на визначенні 2 основних показників: волатильності ринкових показників і їх схильності до ризику.

Волатильність як показник ринкового ризику характеризує ступінь дисперсії змін відповідно до середнього значення ринкових показників (процентні ставки, ставки цінних паперів, обмінні курси, ціни). Волатильність зазвичай визначається як стандартне відхилення (квадратний корінь дисперсії). Схильність банку ринкового ризику виглядає наступним чином:

- вплив розривів, процентного ризику і ризику ліквідності;
- схильність вартості торгового портфеля цінних паперів банку, тобто ризику власного капіталу;
- схильність відкритим валютним позиціям, тобто валютному ризику.

У міжнародній практиці він вимірюється в грошовому вираженні з використанням індикатора «вартість під загрозою» (VaR) в залежності від волатильності і схильності банку ринкового ризику [47]. VaR – це оцінка суми

грошей, вираженої у валютах, яка не перевищує можливих збитків за даною ймовірністю за деякий період часу. Іншими словами, значення VaR характеризує максимальний збиток, який може викликатися коливаннями розрахункових ринкових факторів:

- певний період часу в майбутньому (вісь часу);
- при певній ймовірності того, що він не збільшиться (на рівні довіри);
- мати певні припущення про характер поведінки ринку (метод розрахунку).

Грудень грудня довірчі інтервали та часові інтервали є важливими параметрами, які унеможливають обчислення та інтерпретацію показників VaR.

Довірчі органи вибираються на основі тенденцій ризику, зазначених у нормативних документах наглядового органу. Комітет з банківського нагляду під іменем Базельський рекомендує рівень 99%, на якому повинні зосередитися місцеві банківські регулятори.

Грудень розрахунку вибирається на мінімальний період часу (закриття позицій), протягом якого конкретний товар реалізується на ринку, наприклад, є дні, є тижні, є місяці.

Існує дві групи підходів до оцінки VaR. Група 1 базується на локальних оцінках, які є лінійними або більш складними апроксимаціями функції вартості фінансового інструменту, типовим прикладом яких є параметричний дельта-нормальний метод. Група 2 використовує метод повної оцінки, який є повним перерахунком вартості фінансового інструменту без будь-якого наближення до припущень. До цієї групи належать методи історичного моделювання та методи Монте-Карло. При використанні будь-якого з цих підходів обчислювальна модель VAR повинна бути перевірена (повторно протестована) на достовірність [48]. Ви також повинні розуміти плюси і мінуси кожного методу розрахунку VaR табл. 1.3.

Індикатори VaR можуть використовуватися для управління ризиками банків для таких цілей:

- встановлення обмежень на відкриті позиції;

- розрахувати коефіцієнт достатності капіталу банку;
- оцінити прибутковість діяльності банку з урахуванням ризиків.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика методів та розрахунків показника VaR [44]

№	Критерії	Метод Монте-Карло	Метод історичного моделювання	Дельта-нормальний метод
1	Застосовність до нелінійних інструментів	Так	Так	Ні
2	Оцінювання	Повне	Повне	Локальне
3	Врахування історичного розподілу	Повністю	Точно те, що було	Як оцінка нормального розподілу
4	Припущення про нормальний розподіл	Ні	Ні	Так
5	Врахування прогнозованої волатильності	Так	Ні	Можливе
6	Оцінка надзвичайних подій	Можлива	Погана	Погана
7	Обсяг необхідної вибірки даних	Малий	Дуже великий	Середній
8	Моделний ризик (неадекватність)	Високий	Прийнятний	Може бути значним
9	Наочність (ясність)	Мала	Велика	Середня
10	Можливість оптимізації VaR	Ні	Ні	Так
11	Складність обчислення	Дуже висока	Висока	невисока

Перевага індикаторів VaR в тому, що їх можна використовувати для збору ризиків [49], щоб забезпечити кількісну оцінку ризикованого капіталу [50] та контролювати ризик. У той же час у нього є кілька недоліків, зокрема, відсутність інформації про найгірший збиток, що перевищує вартість VaR, якщо товщина «хвоста» різна, ви можете отримати однакову вартість var, і для одного і того ж портфеля рівень Достовірності його вартості може сильно відрізнятись, без додаткових добавок. Це означає, що вартість ризику портфеля може перевищувати суму індивідуальних ризиків його компонентів. Іншим істотним недоліком індикатора VaR являється не забезпечення адекватної оцінки ризиків в період кризи.

Одним із показників ризику, що відповідає умовам узгодженості, є показник «умовний VaR» (CVaR) або «нижче очікуваного» (ES). Такий показник показує можливість оцінити ймовірність збитків у разі перевищення значення VaR. Необхідність використання цього індикатора обумовлена «товстим хвостом», тобто нестача нормального розподілу, і його можна використовувати для вимірювання ризику у період кризи.

Ще одним важливим ризиком, який необхідно виміряти в банку, є операційний ризик. Банки щодня страждають від неналежної поведінки персоналу, неправильної внутрішньої настройки, порушення функцій обладнання або зовнішніх факторів, пов'язаних з операційним ризиком. Щоб банк не збанкрутував через непередбаченість до негативних наслідків таких судових процесів, необхідно залучити кошти для покриття операційних збитків. Розрахунок резервів операційного ризику – досить складне завдання, що полягає у визначенні ймовірності збитків і суми збитків. Через складність проблеми використовуються кількісні та якісні методи оцінки ризиків та збитків.

При кількісному аналізі ризиків використовуються математичні методи для оцінювання математичних очікувань, зокрема такі індикатори, як стандартне відхилення, а також виконується моделювання фінансових збитків.

У випадку якісної оцінки ризиків їх можна класифікувати як високі, середні, низькі, або вказувати на їх положення відносно середнього рівня. Якісний аналіз застосовується тоді, коли неможливо точно визначити ймовірність настання певної події.

У сучасних банках немає єдиної концепції вимірювання ризику. Однак підхід VaR, запропонований Базельським комітетом для вимірювання ринкового ризику банків, полягає у визначенні рівня непередбачених збитків з певним ступенем впевненості, який набув найбільшої популярності. Щоб визначити капітал для покриття непередбачених збитків, банкам необхідно розробити моделі оцінки основних типів ризиків. Водночас важливо декомунізувати взаємозв'язки між різними типами ризиків у цих моделях. Це не

дивно, оскільки їх звичайне підсумовування призводить до дуже серйозних помилок в оцінці загального ризику.

Підхід до оцінки та прогнозування ризиків. Ліквідність банків та їх практичне застосування.

Розгляд методів та підходів до керування ліквідністю, які застосовуються у внутрішніх та міжнародних банківських операціях, виявляє значні недоліки, що обмежують можливість банків підтримувати адекватний рівень ліквідності в умовах сучасного швидкоплинного ринку. Це включає відповідність вимогам регуляторів та активне ведення банківських операцій в рамках цих норм.

У зв'язку з цим, питання забезпечення ліквідності набуває важливості для банків при прийнятті управлінських рішень, реалізації тактичних та стратегічних завдань і вибору оптимальних методів оцінки та прогнозування. Оцінка ризику ліквідності відіграє ключову роль у системі управління ліквідністю банку, допомагаючи передбачити можливі ризики та їх наслідки. Головною метою управління ризиками є виявлення та зменшення цих ризиків. У банківській практиці в Україні широко використовуються різноманітні комплексні методи для оцінки ризику ліквідності.

- аналіз коефіцієнтів (нормативні критерії та жовтневі коефіцієнти);
- метод оцінки дефіциту ліквідності (аналіз прогалін);
- як моделювати ліквідність.

Значний аналіз і порівняння характеристик цих методів показує, що у кожного з них є свої плюси і мінуси для практичного застосування.

Таким чином, дотримання обов'язкових стандартів ліквідності, встановлених для регулювання ризику ліквідності в короткостроковій перспективі, не є неможливим для забезпечення дотримання, щоб уникнути криз ліквідності в грудні в довгостроковій перспективі. Тим часом ймовірність системної банківської кризи дуже висока. Декомунізація в умовах системної банківської кризи дуже висока. Таким чином, виконання тільки основних критеріїв не забезпечить ліквідність банків і банківської системи. Керівництво банку несе відповідальність за всі доступні інструменти і методи [52] повинні завжди забезпечувати адекватну (оптимальну) ліквідність установи з

мінімальними збитками. Жовтні жовтня у зв'язку з цим, крім обов'язкового коефіцієнта ліквідності, банки, як правило, використовують додаткові індикатори. До них відносяться такі структурні показники, як показники частки великих кредитів, показники частки великих депозитів, показники частки міжбанківських кредитів. Часто проводиться коефіцієнтний аналіз рівня ліквідності активів, стійкості банківських зобов'язань, впливу значної концентрації активних і пасивних операцій на ліквідність банків [53].

Оцінка ризику ліквідності Банком Японії на основі коефіцієнтів відноситься до методу внутрішньої оцінки, який є найбільш доступним і поширеним. Важливою перевагою цього методу є те, що значення коефіцієнта ліквідності вивчається ретроспективно протягом досить тривалого періоду часу з урахуванням як короткострокових сезонних, так і довгострокових циклічних коливань. До недоліків цього методу можна віднести те, що він проводить тільки якісну оцінку ризиків і не дозволяє точно прогнозувати майбутнє, а ліквідність розглядається як резерв, а не як потік. Таким чином, на додаток до обов'язкового дотримання стандартів ліквідності, встановлених регулюючими органами, і дотримання внутрішніх коефіцієнтів, банки також впроваджують методологію оцінки ліквідності, засновану на розрахунку ліквідних позицій за певний період [54].

Враховуючи, що реальний банківський сектор розвивається як складна динамічна система, вважаємо, що сучасні підходи до управління ризиками ліквідності повинні ґрунтуватися на широкому використанні математичних методів. Використання методів математичного моделювання дозволяє керівництву банку не тільки управляти ліквідністю, а й планувати і прогнозувати її рівень. Крім того, ці методи дозволяють оцінити можливі збитки, в результаті чого на етапі банківського жовтня відбувається різке скорочення резервів ліквідності банку.

До недоліків цього методу можна віднести складність декомунізації через індивідуальність окремих банків, що вимагає використання спеціального програмного забезпечення і певних навичок персоналу. Таким чином, використання математичного моделювання більш ефективно в грудні з

довгостроковими інтервалами, враховуючи циклічний розвиток як економіки країни в цілому, так і банківської системи зокрема, включаючи понесення значних збитків в період кризи. В цілому застосування даного методу до задачі кількісної оцінки ризику ліквідності дозволяє врахувати ряд факторів і оцінити рівень впливу на балансову позицію банку. У цьому очевидна перевага цього методу.

Найбільш поширені сучасні методи економіко-математичного моделювання оцінки ризиків можна розділити на 4 групи рис. 1.7:

– економетричне моделювання, яке включає: регресійний і дисперсійний аналіз, статистичні методи, регресійні моделі, системи змінної структури, імітаційне моделювання;

– методи та моделі дослідження операцій: існують проблеми оптимізації, методи оцінки експертів, методи спорідненості, теорія ігор, концепції цінності ризику (значення ризику) та аналіз сценаріїв (стрес-тестування);

– прогноз часових рядів (ДЕК): модель тренду, експоненціальне згладжування, авторегресивна модель ARIMA;

– інше: нейронні мережі, логіко-динамічні, нечіткі логічні моделі тощо.

Рисунок 1.7 – Економіко-математичні методи та моделі оцінки ризиків.

Серед тих, що виділяються сьогодні, найбільш часто використовуваним математичним інструментом декомунізації в галузі управління ризиками є економетричне моделювання. І основне завдання управління ризиками – вибрати найбільш підходящу модель з урахуванням конкретних обставин аспекту суб'єктивності. Це модель, яка дозволяє прогнозувати стресові ситуації і оцінювати ймовірність виникнення ризику.

Інструменти оперативного дослідження дозволяють вибирати оптимальні рішення, дозволяючи провести математичний аналіз потенціалу мінімізації ризиків (або максимізації доходів) для оптимального управління і зниження невизначеності на основі підвищення ефективності та якості діяльності [55].

Стрес-тестування є одним із методів, що використовуються фінансовими установами та кредитними організаціями для аналізу та вимірювання вразливості до виняткових, але потенційно несприятливих подій, що впливають на фактори ризику.

Метод оцінки експертів використовується для обробки думок фахівців, які надають оцінку ймовірності виникнення конкретної події. Суть цього підходу полягає в тому, що оцінка базується на думці фахівця або групи експертів, і враховує їхній професійний, науковий та практичний досвід. На основі цих оцінок формуються конкретні числові характеристики ризику та складаються рейтинги.

Методи, що використовуються при таких оцінках, включають визначення ступеня узгодженості думок, а Математичні та статистичні інструменти використовуються для обробки результатів експертних опитувань: дисперсії оцінок, їх стандартних відхилень і, виходячи з цього, коефіцієнта варіації [56]. Оцінка експертів може бути отримана в різних математичних формах. Однак рекомендується, щоб застосування цього методу включало використання методів експертної оцінки в інших методах управління ліквідністю, таких як аналіз прогалин у домені, де група досвідчених фахівців бере безпосередню участь у процесі управління ризиком ліквідності та чітко визначає цілі роботи.

Таким чином, робимо висновок, що поєднання моделювання та стрес-тестування є найкращим методологічним підходом для прогнозування та оцінки ризику ліквідності для банків на сьогоденних реаліях. Це дозволяє банкам заздалегідь підготуватися до можливих проблем з ліквідністю та вчасно вжити заходів для їх вирішення.

Але є деякі нюанси в застосуванні цієї технології – вона забезпечує банку відповідні інформаційні технології та обов'язкову присутність кваліфікованих

фахівців. Це забезпечує гнучкість у налаштуванні сценаріїв моделювання шляхом об'єднання всієї інформації, необхідної для оцінки ризиків, у сховище. Тому банкам необхідно постійно вдосконалювати та вдосконалювати організаційну та інформаційну інфраструктуру управління ризиками ліквідності. Пов'язано з сучасним динамічним середовищем його функцій правильно організована інформаційна підтримка є невід'ємною часткою ефективного управління ризиками. Ці аспекти є багатообіцяючими та важливими для подальших досліджень у цій галузі.

Висновки до 1 розділу.

Процес управління ризиками в банку включає в себе структуру, яка забезпечує визначення, оцінку, відстеження і зниження цих ризиків. Ця структура повинна бути комплексною, інтегрованою і готовою адаптуватися до змін у зовнішньому оточенні.

Підходи до управління ризиками в банківському секторі включають розробку стратегій контролю ризиків, встановлення політики в галузі ризик-менеджменту, створення систем внутрішнього контролю і аудиту, а також використання аналітичних методів і моделей для прогнозування потенційних ризиків.

Ефективне управління ризиками в банківській діяльності передбачає не лише виявлення та вирішення ризикових ситуацій, але також розробку стратегічних планів, які забезпечують довгострокову стійкість банку.

Значимість розуміння та застосування методологічних принципів управління ризиками для банківських установ полягає у зменшенні збитків, забезпеченні фінансової стабільності та підвищенні довіри клієнтів і ринків до банку.

Узагальнюючи, перший розділ дипломної роботи надає теоретичні та методологічні основи для управління ризиками в банківському секторі. Розуміння цих ключових аспектів є важливим для розробки ефективних стратегій та інструментів управління ризиками, спрямованих на забезпечення стабільності і надійності фінансового стану банку.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ, ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку та основні результати його діяльності

Заснований у 1992 році найбільший банк України за розміром активів та лідер українського ринку роздрібних банківських послуг. Понад 20 мільйонів або половина всіх українських користувачів банківських послуг – від приватних осіб до підприємств і підприємців – хоча б раз користувалися послугами ПриватБанку. Близько 18 мільйонів українців регулярно користуються послугами ПриватБанку, а загальна кількість клієнтів цифрового банку Приват24 досягла 13,5 мільйонів. ПриватБанк довів і продовжує доводити, що державні підприємства повинні бути прибутковими та ефективними.

Чистий прибуток ПриватБанку у 2020 році склав 24,3 млрд грн. Це 61,2% річного прибутку всіх українських банків. З моменту націоналізації банк перерахував до бюджету 55,4 млрд грн. ПриватБанк – один з найбільш технологічних банків України. Головна мета ПриватБанку – бути надійним помічником як для приватних осіб, так і для бізнесу та підтримувати економічний розвиток всієї країни.

Основна мета банку є:

- підтримка розвитку економіки України, стимулювання товарно-фінансових і ринкових зносин, збільшення експортно-імпортного потенціалу підприємств регіону та їхніх зовнішньоекономічних зв'язків;
- концентрація фінансових активів підприємств та організацій;
- вкладення коштів у оновлення виробництва та інноваційні технології;
- розвиток банківської індустрії та забезпечення прибутковості.

Основні показники фінансово-господарської діяльності представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності

АТ КБ «Приват Банк», тис. грн.

Показник	2022р.	2021р.	2020р.	2019р.	2018р.	Відхилення 2022р. до 2018р., +/-
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,12	1,20	1,16	1,21	1,13	-0,01
Коефіцієнт достатності капіталу	0,11	0,17	0,14	0,18	0,11	0
Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу	16,52	9,91	12,21	9,09	15,18	-5,27
Коефіцієнт доходних активів до загальних	0,58	0,80	0,1	0,13	0,09	0,74
Коефіцієнт рефінансування	0,00	0,13	1,11	1,12	1,08	-0,92
Коефіцієнт доходності кредитних операцій	0,00	0,09	1,64	1,78	1,63	-1,38
Рентабельність активів	0,06	0,09	0,06	0,11	0,05	0,01
Рентабельність капіталу	0,52	0,53	0,46	0,6	0,41	0,11
Мультиплікатор чистої вартості власного капіталу	9,35	6,02	1,89	1,92	1,83	7,52

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

З аналізу даних можна визначити, що в АТ КБ «Приват Банк» спостерігається зростання рентабельності активів та капіталу кожного року від 2018 року. Наприклад, у 2022 році показник рентабельності активів збільшився на 0,01. Спостерігається позитивна тенденція в рентабельності капіталу,

оскільки у 2022 році порівняно з 2018 роком дохідність на 1 гривню капіталу досягла 0,52 грн.

Протягом періоду 2018-2022 років спостерігалось коливання коефіцієнта власного капіталу і залучених коштів, що пов'язано з постійною зміною обсягу капіталу в банку. Зокрема, показник у 2020 році демонструє зниження, що може свідчити про певні виклики в фінансовій стабільності банку [1].

2.2 Аналіз фінансового стану банку за період 2018–2022 рр.

Активна діяльність ПриватБанку характеризується використанням власних та залучених коштів з для отримання прибутку, забезпечення операційної безпеки та підтримання необхідного рівня ліквідності. В принципі, активна діяльність банку включає в себе:

- операції, пов'язані із розміщенням активів банку в готівкові та безготівкові кошти з метою збереження ліквідності банку, включають наступні види діяльності:

- кліринг та розрахунки за платежами клієнтів;
- операції з готівкою, які пов'язані з приходом і витратою грошових коштів;
- інвестиційні операції, що полягають у вкладенні активів банку в цінні папери;
- операції з цінними паперами, що включають у себе торгівлю цінними паперами;
- валютні операції, які передбачають купівлю та продаж іноземних валют на міжнародних та національних валютних ринках;
- депозитні операції, пов'язані з розміщенням тимчасово вільних банківських коштів у Нац. банку України та інших комерційних банках.
- купівля та продаж банківських металів на міжнародному та внутрішньому валютних ринках;
- перелік банківських нормативно-правових актів для кращого розуміння цієї теми.

Чинні нормативи розбиті наступним чином:

- норматив адекватності капіталу:
  - мінімальний рівень достатності (адекватності) капіталу;
  - достатність (адекватність) капіталу (H2) (не менше 10%);
  - норматив достатності (адекватності).
- норматив ліквідності:
  - короткострокова ліквідність (60% і більше);
  - коефіцієнт покриття ліквідності (LCR): всі валюти (LCRBB) та іноземні валюти (LCRIB);
  - норматив чистого та незмінного фінансування (NSFR);
- коефіцієнт кредитного ризику:
  - норматив найбільшої величини кредитного ризику на єдиного посередника;
  - норматив значно великих кредитних ризиків;
  - максимальний кредитний ризик для операцій із пов'язаними особами.

Інвестиційні критерії:

- інвестиції в цінні папери з розбивкою за установами (наприклад, компанія, організація, фірма, товариство або установа) (H11), (не більше 15%);
- загальні інвестиції (H12) (не більше 60%).

Балансові активи враховуються як з нашого погляду складу та цільового використання фінансових активів для цілей, для яких вони визнаються в активах банку, так і з погляду витрат, що виникають у результаті фінансових операцій, укладених банком з метою отримання доходу.

Проведемо детальний аналіз динаміки та структури активів балансу АТ КБ «ПриватБанк» в табл. 2.2. При аналізі даної таблиці можна виділити наступні суттєві зміни: сума загальних активів збільшилась, по всім показникам окрім заборгованості банків, а також найменшим зростом стали активи які були отримувані для продажів.

Таблиця 2.2

Динаміка структури активів банку за 2018–2022 рр., тис. грн.

Показник	2018 р	2019 р	2020 р	2021 р	2022 р	2022 р.до 2018р., %
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	27360	45894	49911	52835	96380	352,27
Заборгованість банків	0	27118	25059	26243	103837	0,00
Кредити та аванси клієнтам	50140	59544	55021	68218	68084	135,79
Торгові цінні папери	86244	84680	100750	222277	239752	277,99
Цінні папери в портфелі банку	79299	66602	119196	129074	143920	181,49
Інвестиційна нерухомість	3340	3379	2933	1989	2155	64,52
Основні засоби	3793	4754	5894	6074	5228	137,83
Інші фінансові активи	2743	2210	3448	2644	4309	157,09
Інші активи	8899	9285	8900	9713	9189	103,26
Майно що знаходиться в заставі у банку.	1361	1244	1228	1288	1389	102,06
Активи, утримувані для продажу	117	0	32	7	64	54,70
Всього активів	278048	309723	382525	401296	540596	194,43

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

З аналізу таблиці 2.2. видно, що динаміка активу балансу АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 рік відносно 2018 року є позитивною. Слід відзначити, що протягом звітного року значно збільшилися в структурі балансу активи банку в основному за рахунок зростання власних коштів банку на 94,43%

(або на 626546 тис. грн.). Також динамікою до зростання характеризуються та заборгованість кредитних установ та кредити клієнтам, адже вони зросли на 29,95% та у 2022 році складають 81,94% активу балансу. Кредити клієнтам складають в 2018 році – 50140 тис. грн., тоді як у 2022 році – 68084 тис. грн., що на 35,79% більше ніж в 2018 році. Разом з цим на 35,36% підвищились основні засоби на 37,83% в 2022 році до 5228 тис.грн., торгові цінні папери свідчать про збільшення в 2,77 рази за рахунок випуску нових акцій.

Все це свідчить про недостатність капіталу та залучення коштів в інших банків. Хоча згідно вимогам НБУ показник достатності регулятивного капіталу збільшився на 2.75 в.п., але показник достатності капіталу за Базелем II зменшився майже на 4 в.п. [3].

Аналіз пасивів Приват Банку здійснюється на підставі визначення співвідношення між капіталом банку та його зобов'язаннями, а також структура ресурсів банку визначає його тактику у формуванні ресурсів.

Аналіз пасивів банку здійснюється за такими напрямками: аналіз структури пасивів щодо фінансових ресурсів; визначення розміру, структури та достатності власного капіталу; аналіз дотримання основних нормативів капіталу; аналіз змін у статутному капіталі банку; дослідження та оцінка адекватності розподілу прибутку; аналіз структури пасивів щодо витрат та стабільності ресурсної бази; розробка стратегій розширення клієнтської бази для зменшення витрат на ресурси; оцінка ділової активності [7].

Динаміка пасивів балансу АТ КБ «ПриватБанк» представлена в таблиці 2.3. Проведений аналіз пасивів банківської установи показав, що найбільшу частку пасивів балансу АТ «ПриватБанк» займають кошти клієнтів – в 2022 році вони складають 471970 тис. грн., що вдвічі більше ніж в 2018 році. Також в 2022 році підвищились інші фінансові зобов'язання банку на 73,06%, а також мають позитивну тенденцію до змін резервні та інші фонди банку, які мають тенденцію до збільшення на 84,33%.

Таблиця 2.3

Динаміка пасивів балансу АТ КБ «ПриватБанк» за 2018–2022рр.

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. у % до 2018р.
Заборгованість перед НБУ	9817	7721	0	0	0	0,00
Кошти банків	195	201	2	3	0	0,00
Кошти клієнтів	231055	240621	312708	325303	471970	204,27
Інші фінансові зобов'язання	1522	2639	4059	3770	2634	173,06
Резерви за зобов'язанням	3132	260516	324882	337477	1280	40,87
Статутний капітал	206060.0	206060.0	206060	206060.0	206060.0	100,00
Нереалізований прибуток (збиток) від інвестиційних ЦП	-3303	-1274	2937	-4729	-15168	459,22
Результат від операцій з акціонером	12174.0	12174.0	12174.0	12174.0	12174.0	100,00
Накопичений дефіцит (непокритий прибуток/збиток)	-190388	-169918	-171665	-157247	-156749	82,33
Резервні та інші фонди банку	6211.0	6850.0	8481.0	9696.0	11449.0	184,33
Всього пасивів	278048	309723	382525	401296	540596	194,43

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

Під час здійснення операцій як щодо залучення коштів, так і щодо їх інвестування з метою отримання прибутку, АТ «ПриватБанк» не забуває про

збільшення обсягів свого власного капіталу, оскільки саме він є основою для проведення всіх банківських операцій та підтверджує надійність банку табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка приватного капіталу банку, тис. грн.

Показник	2022р.	2021р.	2020р.	2019р.	2018р.	2022р. у % до 2018р.
Статутний капітал	206060.0	206060.0	206060.0	206060.0	206060.0	100,00
Емісійний дохід	23.0	23.0	23.0	23.0	23.0	100,00
Резерви та інші фонди	11449.0	9696.0	8481.0	6850.0	6211.0	184,33
Резерви переоцінки приміщень	0	638	689	614	687	0,00
Резерви переоцінки інвестиційних цінних паперів	-15168.0	-4729.0	-2937.0	-1274.0	-3303.0	459,22
Нерозподілений прибуток минулих років	-156749	-157247	-5874	-169918	-190388	82,33
Прибуток/ збиток	30198	35050	24302	32609	12789	236,12
Усього власного капіталу	57789.0	66615.0	52625.0	54529.0	31464.0	183,67

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

Отже, найбільшу частку власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» займає статутний капітал. Власний капітал має позитивну динаміку, оскільки він на протязі п'яти досліджуваних років підвищився до 57789 тис. грн. за рахунок додаткового випуску акцій, тобто на 83,67%, а найменшу резерви переоцінки приміщень.

Статутний капітал займає майже 80% від загального обсягу власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк», тобто зростання власно капіталу відбувається головним чином за рахунок збільшення статутного капіталу табл. 2.5.

Процентні доходи АТ КБ «ПриватБанк» зросли на 42,05%, а чисті процентні доходи збільшились в 1,38 рази, що призвело до знаного підвищення чистого прибутку в 2022 році в 2,35 рази.

Таблиця 2.5

Динаміка чистого процентного доходу за 2018–2022 рр., тис. грн.

Показник	2022р.	2021р.	2020р.	2019р.	2018р.	2020р. у % до 2016р.
Процентні доходи банку	43686	35854	33563	33841	30754	142,05
Процентні витрати банку на залучення депозитів	3768	6537	11961	14174	14002	26,91
Відрахування до резерву на знецінення кредитів та авансів клієнтам	15396	856	1771	4	6089	252,85
Чистий процентний дохід	39918	29317	21602	19667	16752	238,29
Прибуток банку до оподаткування	34672	35067	24296	32609	12789	271,11
Чистий прибуток	30198	35050	24302	32609	12798	235,96

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

Показники прибутковості (табл. 2.6) є фінансовими показниками, які використовуються для оцінки ефективності і прибутковості підприємства, банку або іншої організації. Вони вказують на здатність компанії генерувати прибуток зі своєї діяльності та оцінюють рівень рентабельності і ефективності використання ресурсів.

Таблиця 2.6

Аналіз зобов'язань банку за 2018 – 2022 рр.

Показники	2 022р.	2 021р.	2 020р.	2 019р.	2 018р.	Зміни 2022 р.в % до 2018 р.	Зміни 2022 р. до 2018 р., +/-
Заборгованість перед Національним банком України	0	0	0	7721	9817	0.0	-9817
Питома вага, %	0	0	0	3,03	3,98	-	-3,98
Заборгованість перед ін. кредитними установами	0	3	2	201	195	0	-195
Питома вага, %	0.0	0.0	0.0	0,08	0,08	-	-0.08
Заборгованість перед клієнтами	471970	325303	312807	240621	231055	152,9	240915
Питома вага, %	97,76	97,2	94,88	94,29	93,7	-	4,05
Відстрочені податкові зобов'язання	0	159	146	121	136	0	-136
Питома вага, %	0	0.05	0.04	0.05	0.06	-	0,06
Інші фінансові зобов'язання	2634	3770	4059	2639	1522	167,63	1112
Питома вага, %	0,55	1,13	1,23	1,03	0,62	-	0,15
Резерви та інші нефінансові зобов'язання	5804.0	5446.0	12785.0	3891.0	3132.0	165,43	2672
Питома вага, %	1,2	1,63	3,88	1,52	1,27	-	-0,07
Всього зобов'язання	482807	334681	329700	255194	246584	160	236223
Заборгованість перед ін. кредитними установами	0	3	2	201	195	0	-195
Питома вага, %	0.0	0.0	0.0	0,08	0,08	-	-0.08
Заборгованість перед клієнтами	471970	325303	312807	240621	231055	152,9	240915
Питома вага, %	97,76	97,2	94,88	94,29	93,7	-	4,05
Відстрочені податкові зобов'язання	0	159	146	121	136	0	-136
Питома вага, %	0	0.05	0.04	0.05	0.06	-	0,06

Продовження таблиці 2.6

Показники	2 022р.	2 021р.	2 020р.	2 019р.	2 018р.	Зміни 2022 р.в % до 2018 р.	Зміни 2022 р. до 2018 р., +/-
Інші фінансові зобов'язання	2634	3770	4059	2639	1522	167,63	1112
Питома вага, %	0,55	1,13	1,23	1,03	0,62	-	0,15
Резерви та інші нефінансові зобов'язання	5804.0	5446.0	12785.0	3891.0	3132.0	165,43	2672
Питома вага, %	1,2	1,63	3,88	1,52	1,27	-	-0,07
Всього зобов'язання	482807	334681	329700	255194	246584	160	236223

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

Проводячи аналіз Таблиці 2.6, можемо зробити наступні висновки: заборгованість перед кредитними установами зменшилась на 195% у 2022 році порівняно з 2018 роком; заборгованість перед клієнтами зросла на 52,9%; інші фінансові зобов'язання збільшились на 67,63%; резерви збільшились на 65,43%; відстрочені податкові зобов'язання зменшились на 136 тисяч гривень.

Також, аналіз показників прибутковості АТ «ПриватБанк» показує поліпшення чистої процентної маржі на 9,39 відсоткових пунктів. Крім того, спостерігається незначний ріст рентабельності активів на 0,01 відсотковий пункт і збільшення рентабельності капіталу на 0,11% пункта впродовж періоду з 2018 по 2022 роки [8] табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка основних показників фінансової стійкості

АТ КБ «Приват Банк», тис. грн.

Показник	2022р.	2021р.	2020р.	2019р.	2018р.	Відхилення 2022р. до 2018р., +/-
Коефіцієнт поточної ліквідності	1.12	1.20	1.16	1.21	1.13	-0,01
Коефіцієнт достатності капіталу	0.11	0.17	0.14	0.18	0.11	0

Показник	2022р.	2021р.	2020р.	2019р.	2018р.	Відхилення 2022р. до 2018р., +/-
Співвідношення власного та позикового капіталу	16,52	9,91	12,21	9,09	15,18	-5,27
Коефіцієнт доходних активів до загальних	0,58	0,8	0,1	0,13	0,09	0,74
Коефіцієнт рефінансування	0	0,13	1,11	1,12	1,08	-0,92
Коефіцієнт доходності кредитних операцій	0	0,09	1,64	1,78	1,63	-1,38
Рентабельність активів	0,06	0,09	0,06	0,11	0,05	0,01
Рентабельність капіталу	0,52	0,53	0,46	0,6	0,41	0,11
Мультиплікатор чистої вартості власного капіталу	9,35	6,02	1,89	1,92	1,83	7,52

Джерело: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

Отже, бачимо з проведених розрахунків таблиці, що коефіцієнт поточної ліквідності зменшився у 2022 році порівняно з 2018 роком на 0,01 % п. Як видно із розрахунків, рентабельність активів і капіталу в банку АТ КБ «Приват Банк» збільшується на протязі кожного року в порівнянні з 2018 роком, так в 2022 році показник рентабельності активів зріс на 0,01. Як бачимо динаміка рентабельності капіталу є досить позитивною, оскільки в 2022 році порівняно з 2018 р. прибуток на 1 гривню капіталу складав 0,52 грн., він підвищився на 0,11.

Стабільність капіталізації банку визначається здатністю його власного капіталу відшкодувати зобов'язання. Фундамент банку, його капітальна структура, має бути достатньо міцною, щоб витримувати можливі негативні впливи різноманітних ризиків, з якими банк стикається у своїй роботі, і гарантувати захист прав вкладників та акціонерів. З урахуванням наведеного, можна дійти висновку, що достатність капіталу є важливим ресурсом для розвитку банку та подолання негативних наслідків у випадках непередбачуваних обставин [2].

2.3 Основні ризики та загрози банківської діяльності для ПриватБанку

Банківська діяльність є складним і відповідним видом бізнесу, який пов'язаний зі значними ризиками та загрозами. ПриватБанк, один із найбільших банків в Україні, не є одним. У цій статті розглянемо основні ризики та загрози, з якими зіткнувся ПриватБанк, і спробуємо зрозуміти, як вони вплинули на його діяльність.

Основними ризиками, на які наражаються банки, є ринковий ризик, кредитний ризик, операційний ризик та ризик ліквідності. Банки наражаються на широкий спектр ризиків і тому повинні мати інфраструктуру управління ризиками та дотримуватися державних норм. Урядові установи, такі як Управління інспектора фінансових установ Канади (OSFI), мають правила для протидії ризикам і захисту вкладників.

Зважаючи на розмір деяких банків, надмірна схильність до ризиків може призвести до банкрутства банку, від якого постраждають мільйони людей. Розуміючи ризики, пов'язані з банками, уряди можуть встановлювати кращі правила та заохочувати розсудливе управління та прийняття рішень.

Здатність банку управляти ризиками також впливає на рішення інвесторів. Навіть якщо банк здатен генерувати значні доходи, погане управління ризиками може зменшити прибутки через безнадійні борги. Ціннісні інвестори більш схильні вкладати кошти в банки, які здатні генерувати прибутки і не наражаються на надмірний ризик втрат.

Найбільшим ризиком, з яким стикаються банки, є кредитний ризик. Цей ризик виникає, коли позичальник або контрагент не виконує своїх договірних зобов'язань. Наприклад, якщо позичальник не сплачує основну суму або відсотки за кредитом. Дефолт може статися за іпотечними кредитами, кредитними картками та облігаціями. Порушення зобов'язуючих контрактів також може мати місце в таких сферах, як деривативи та гарантії.

Банки, за природою своєї бізнес-моделі, не можуть бути повністю застраховані від кредитного ризику, але вони можуть зменшити його вплив різними способами. Оскільки спади в секторах та емітентах часто є непередбачуваними, банки можуть зменшити ризик шляхом диверсифікації.

Це зменшує ймовірність того, що банки будуть надмірно вразливими до категорій, які зазнають великих збитків під час кредитного спаду. Щоб зменшити ризик, банки можуть кредитувати людей з гарною кредитною історією, торгувати з високоякісними контрагентами або тримати заставу для забезпечення своїх кредитів.

Операційний ризик – це ризик збитків внаслідок помилок, збоїв або пошкоджень, спричинених людьми, системами або процесами. Операційний ризик є нижчим у простих операціях, таких як роздрібне банківське обслуговування та управління капіталом, і вищим у таких операціях, як продаж і торгівля. Втрати через людські помилки включають внутрішнє шахрайство та помилки, допущені під час транзакцій. Наприклад, касир може випадково видати клієнту зайву купюру на 50 доларів.

У більших масштабах шахрайство також може статися в результаті порушення кібербезпеки банку. Це дозволяє хакерам не лише викрадати інформацію про клієнтів та гроші з банку, але й шантажувати фінансову установу та вимагати додаткові кошти. У таких випадках банки втрачають капітал і довіру клієнтів. Якщо репутація банку постраждала, він може мати труднощі із залученням депозитів та веденням бізнесу в майбутньому.

Ринковий ризик виникає насамперед через діяльність банку на ринках капіталу. Це пов'язано з непередбачуваністю ринків цінних паперів, цін на товари, процентних ставок і кредитних спредів. Банки більш схильні до ризику, якщо вони активно інвестують або торгують на ринках капіталу.

Ціни на сировинні товари також відіграють певну роль, оскільки банки можуть інвестувати в компанії, які виробляють сировинні товари. Якщо вартість сировинних товарів змінюється, вартість компанії та інвестиції також змінюються. Зміни цін на сировинні товари спричинені змінами попиту та пропозиції, і ці зміни часто важко передбачити. Тому диверсифікація інвестицій важлива для зменшення ринкового ризику. Іншим способом зниження інвестиційного ризику для банків є хеджування інвестицій іншими інвестиціями з оберненою кореляцією.

Ризик ліквідності стосується здатності банку отримати доступ до грошових коштів для виконання своїх зобов'язань з фінансування. Зобов'язання включають зняття депозитів клієнтами. Неспроможність вчасно надати готівку клієнтам може призвести до ефекту снігової кулі на грошові потоки. Якщо банк затримує видачу готівки кільком клієнтам на один день, інші вкладники можуть втратити довіру до банку і поспішити зняти свої депозити. Це ще більше зменшить здатність банку надавати кошти і призведе до його банкрутства.

Серед причин, чому банки стикаються з проблемами ліквідності, є надмірна залежність від короткострокових джерел фінансування, концентрація балансу в неліквідних активах та зниження довіри клієнтів до банку. Погане управління активами і пасивами в часі також може призвести до поганих грошових потоків. Це відбувається, коли банки мають занадто багато короткострокових зобов'язань і недостатньо короткострокових активів.

Короткострокові зобов'язання включають вклади клієнтів та короткострокові інвестиційні контракти з гарантіями (ГІК), які банки зобов'язані повертати своїм клієнтам. У ситуації, коли основна частина активів банку зайнята у довгострокових кредитах та інвестиціях, існує ризик виникнення неузгодженості термінів між активами та пасивами.

Існують правила для пом'якшення проблем з ліквідністю. Вони включають вимогу до банків мати достатній обсяг ліквідних активів, щоб вижити протягом певного періоду часу без припливу зовнішнього фінансування.

ПриватБанк, подібно до будь-якого іншого банку, стикається зі значними ризиками та загрозами, що виникають у зв'язку зі своєю діяльністю. Основними видами ризиків є кредитний ризик, ризик ліквідності, технологічний ризик та ризик змін у регулятивному середовищі. Ці ризики можуть мати серйозні наслідки для фінансового стану банку та його репутації.

ПриватБанк вже здійснив кроки для зменшення цих ризиків, включаючи проведення реформи після націоналізації та вдосконалення своєї системи кредитного моніторингу та кібербезпеки. Однак важливо постійно

вдосконалювати свої процеси та бути готовими до змін у банківській галузі, щоб ефективно управляти ризиками та забезпечити стабільну роботу.

Висновки до 2 розділу.

У даному розділі була здійснена організаційно-економічна оцінка діяльності банку та аналіз його фінансової ситуації за період з 2018 по 2022 роки. В ході аналізу були ідентифіковані ключові ризики та виклики, що впливають на роботу ПриватБанку.

Аналітичний огляд виявив, що банк має міцну організаційну структуру та ефективно конкурує на ринку. Фінансове положення банку демонструє зростання активів і прибутку в аналізованій період. Водночас було виявлено деякі ризики, включаючи кредитний, ринковий та ліквіднісний ризики, які вимагають уваги та стратегічного управління.

Для забезпечення довгострокової стабільності фінансових показників ПриватБанку, необхідно зосередитися на мінімізації ідентифікованих ризиків. Це може охоплювати поліпшення процедур кредитування, диверсифікацію джерел фінансування та підсилення контролю за ліквідністю.

Банк може впровадити нові стратегії та інструменти для керування ризиками, наприклад, застосування прогностичних моделей для раннього виявлення та вжиття превентивних дій.

Умовою успіху є регулярний моніторинг та актуалізація стратегій управління ризиками у відповідності з динамічними змінами фінансового ринку. ПриватБанку важливо бути в курсі новітніх тенденцій та викликів у банківській галузі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Розвиток методичних засад управління ризиками банківської діяльності

Диверсифікація – це процес інвестування в різні об'єкти інвестування, які не мають зв'язку друг з другом. Цей вид нейтралізації використовується для мінімізації втрат доходів.

Лімітування – визначення максимального розміру втрат, які виникають в результаті реалізації даного ризику. Визначення максимальної величини збитку внаслідок реалізації певного ризику, використовується більшістю компаній, що займаються кредитною або інвестиційною діяльністю.

Самострахування – приватні страхові схеми, створені підприємствами, які найбільше наражаються на ризик, може швидко подолати тимчасові незначні труднощі та забезпечити безперервність роботи.

Хеджування – це метод укладення відповідного договору для гарантування вартості товарів, прибутку або валютного ризику компанії.

Управління ризиками є вирішальним для забезпечення стабільності банків, особливо враховуючи швидкі зміни в глобальній економіці, де нові фінансові інструменти та продукти неперервно впроваджуються. Ці зміни вимагають адаптації та вдосконалення ризик-менеджменту для забезпечення захисту активів банку та підтримки його репутації. Крім того, регуляторні вимоги стають все більш суворими, підвищуючи стандарти прозорості та відповідальності.

Таким чином, банки мають не тільки відповідати цим нормам, а й випереджати потенційні ризики за допомогою інноваційних підходів до їх ідентифікації та оцінки.

Постійний розвиток технологій надає додаткові інструменти для аналізу ризиків, але водночас породжує нові виклики, які потребують інтегрованого та гнучкого підходу у ризик-менеджменті.

Переваги та недоліки різних методів оцінки ризиків.

Банківська діяльність включає в себе різноманітні види ризиків, такі як кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик, ризик ліквідності, та інші. Для їх оцінки використовуються різні методи:

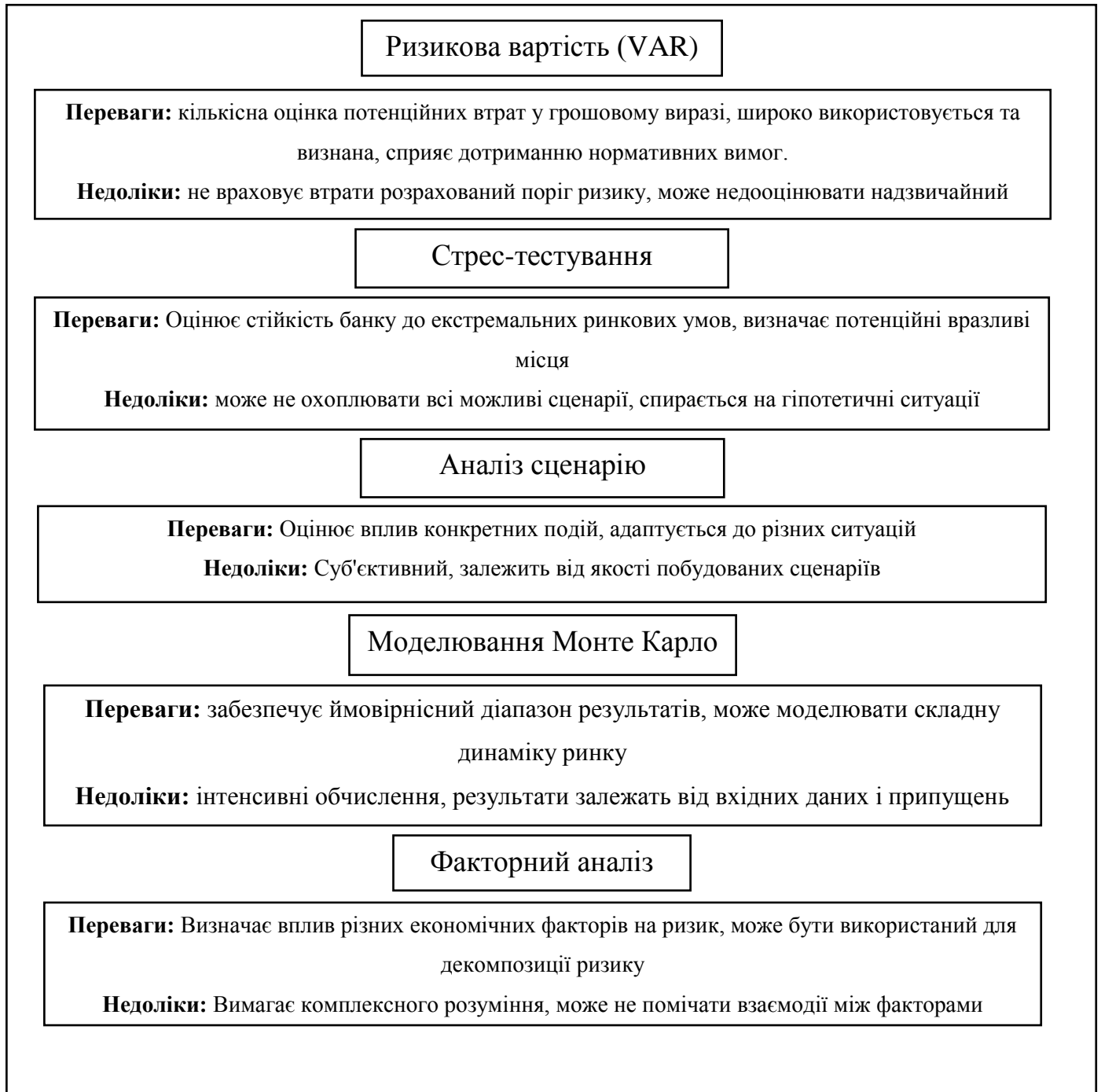

Рисунок 3.1 – Переваги та недоліки різних методів оцінки ризиків

Ризикова вартість (VaR) є кількісним інструментом, що дозволяє вимірювати максимально можливі втрати за певний період часу з визначеною ймовірністю. Цей метод широко застосовується в банківській індустрії та

допомагає визначити рівень ризику, який банк готовий прийняти. Втім, VaR має недолік у тому, що не враховує потенційні втрати, які можуть виникнути поза розрахунковим порогом, і тому може недооцінювати ризики в екстремальних ситуаціях[69].

Стрес-тестування – це процес, який дозволяє банкам оцінити свою стійкість до різких економічних змін, таких як глибока рецесія, криза ліквідності або геополітичні події. Воно допомагає виявити слабкі місця в банківських операціях та визначити, як кризи можуть вплинути на капітал, ліквідність та прибутковість банку. Цей метод є важливим для регуляторів та керівництва банків, оскільки він гарантує, що банк має достатньо ресурсів для покриття втрат у кризових сценаріях та дотримується вимог стабільності.

Проте стрес-тестування має свої обмеження. Воно залежить від якості та реалістичності гіпотетичних сценаріїв, що можуть не враховувати всі потенційні ризики, особливо непередбачені або унікальні події. Таким чином, воно корисне для планування на основі відомих ризиків, але може не передбачити нові виклики, що можуть виникнути в майбутньому.

Аналіз сценаріїв – це метод оцінки ризиків у банківській діяльності, який дозволяє моделювати вплив різних економічних, фінансових та політичних подій на фінансовий стан банку. Він допомагає керівництву розуміти можливі наслідки таких подій та розробляти стратегії для мінімізації негативного впливу.

Перевагами цього методу є його гнучкість та адаптивність до різних ситуацій, що дозволяє враховувати широкий спектр потенційних змін у зовнішньому середовищі та готуватися до різних викликів.

Проте аналіз сценаріїв має свої обмеження. Він може бути суб'єктивним і залежати від досвіду та інтуїції аналітиків, що розробляють сценарії. Некоректні передбачення та застосування застарілих даних можуть спричинити неточності в результатах. Крім того, аналіз сценаріїв не завжди враховує непередбачені події, які можуть суттєво вплинути на ринок. Тому використовуючи цей метод, важливо бути критичним та обережним, і використовувати його разом із іншими методами оцінки ризиків.

Моделювання Монте-Карло – це статистичний метод, який використовує випадкові числа для аналізу та передбачення результатів в складних системах чи ситуаціях. Цей метод забезпечує ймовірнісний діапазон результатів, дозволяючи створювати ймовірнісні розподіли для результатів, що полегшує оцінку ризиків та прийняття обґрунтованих рішень.

Основні переваги полягають у можливості моделювати складну ринкову динаміку, враховуючи багато вхідних факторів та їх взаємодію. Проте є і недоліки: інтенсивні обчислення, вимагають великої кількості обчислень, що може бути затратним; результати залежать від якості вхідних даних та точності припущень. Важливо мати надійні дані та ретельно обмірковувати припущення для отримання точних результатів. Моделювання Монте-Карло є потужним інструментом для аналізу ризиків та прийняття рішень, але вимагає обчислювальних ресурсів та обережності у використанні вхідних даних та припущень [61].

Факторний аналіз – метод вивчення впливу економічних або фінансових факторів на загальний рівень ризику в діяльності підприємства чи інших галузях. Він допомагає розглядати взаємодію різних факторів та їх вплив на результати і ризику.

Переваги включають можливість дослідження впливу факторів, врахування важливих змінних та надання інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Проте є обмеження: складність дослідження, залежність від якості вихідних даних та складність інтерпретації через велику кількість факторів та їх взаємодію. Факторний аналіз – корисний інструмент для аналізу ризиків та результатів, але вимагає систематичного підходу та урахування обмежень, зокрема якість даних і інтерпретаційну складність.

Напрями удосконалення методичних підходів

Для підвищення ефективності методичних підходів до управління ризиками в банківській сфері необхідно впроваджувати широкий спектр інноваційних стратегій та підходів:

Інтеграція нових даних та аналітичних інструментів в процес оцінки ризиків відкриває можливість більш глибокого розуміння ризикового

середовища. Використання Big Data та аналітики надає можливість отримувати докладну та актуальну інформацію для прийняття рішень.

Розвиток внутрішніх моделей, зокрема моделей Value at Risk (VaR), є необхідним для покращення точності та адаптації до специфіки конкретного банку. Це допомагає краще оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення.

Автоматизація процесів управління ризиками сприяє зменшенню людського фактора та підвищує оперативність в реагуванні на ризики. Впровадження автоматизованих систем для моніторингу та оцінки ризиків є важливим етапом.

Створення ризик-орієнтованої культури в банку допомагає кожному працівнику краще розуміти важливість управління ризиками та його вплив на загальний успіх банку.

Покращення регуляторної відповідності передбачає оновлення методів оцінки ризиків відповідно до нових регуляторних вимог та міжнародних стандартів.

Навчання та розвиток персоналу через тренінги та освітні програми сприяють підвищенню кваліфікації працівників і поліпшенню їхнього розуміння та управління ризиками.

Розвиток міжфункціональної співпраці забезпечує ефективну взаємодію між відділами ризиків, фінансів, аудиту та іншими для обміну інформацією та знаннями.

Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, допомагає передбачати ризики на основі новітніх даних та тенденцій. Ці інновації дозволяють банкам підходити до управління ризиками більш стратегічно та інформовано, забезпечуючи стабільність та успіх в умовах надзвичайних обставин [65].

Створений новий метод, «Стрес-Монте-Карло аналіз ризиків (SMCR)», вирішує важливу проблему у сфері управління ризиками, а саме розбіжностей між різними методами оцінки та прогнозування ризиків. Цей підхід поєднує

надійність стрес-тестування та виразність моделювання Монте-Карло, надаючи можливість банкам та підприємствам краще розуміти та оцінювати ризики.

Перший етап методу полягає у створенні стрес-тестів, які моделюють можливі критичні події та загрози для діяльності. Вони враховують різноманітні сценарії, такі як фінансові кризи, ринкові коливання, зміни відсоткових ставок та багато інших небезпек.

Після цього використовується метод моделювання Монте-Карло для аналізу ризиків у кожному з цих сценаріїв. Шляхом використання випадкових чисел та ітерацій обчислюються ймовірнісні розподіли можливих втрат та змін у фінансовому стані банку чи підприємства. Цей підхід надає змогу краще узгодити різні методи оцінки ризиків, ліквідуючи розбіжності та недоліки в їх підходах.

SMCR дозволяє проводити більш комплексний та ретельний аналіз ризиків, враховуючи як стандартні фінансові ризики, так і надзвичайні ситуації та небезпеки, які можуть виникнути. Він допомагає банкам та підприємствам краще розуміти та готуватися до найрізноманітніших сценаріїв, забезпечуючи більш ефективний захист фінансових інтересів та збереження стійкості в змінних умовах економічного середовища. SMCR стає потужним інструментом для покращення управління ризиками та більш обґрунтованих стратегій бізнесу [59].

Розвиток методичних засад управління ризиками банківської діяльності вимагає комплексного підходу, який включає постійний перегляд та оновлення існуючих процедур, інтеграцію нових інструментів та методик, та зміцнення навичок персоналу.

3.2 Моделювання прогностного рівня ризиків діяльності банку

Стрес-тестування (з врахуванням нелінійних трендів) – це методика оцінки ризиків, яка враховує нелінійні тенденції та потенційні небезпеки, які можуть виникнути в діяльності банку або фінансової установки. Основна ідея полягає в тому, щоб прогнозувати, як банк веде себе в умовах стресу, коли

стандартні лінійні тренди більше не є реалістичними, і враховувати нелінійні аспекти розвитку подій.

Ця методика охоплює розробку різноманітних сценаріїв, що включають фінансові колапси, значні зміни на ринку, політичні та економічні нестабільності. У рамках кожного сценарію відбувається аналіз впливу потенційних ризиків на фінансове здоров'я банку, з огляду на можливі збитки, зміни в балансі активів та пасивів, та інші змінні, що можуть виникнути в непередбачуваних умовах.

Такий метод допомагає банкам бути більш готовими до несподіваних обставин, враховуючи складність і непрогнозованість розвитку подій при управлінні ризиками. Результати стрес-тестування підтримують банки в прийнятті виважених рішень і формуванні стратегій для підтримки фінансової стійкості в екстраординарних ситуаціях.

Процес стрес-тестування базується на створенні математичних моделей, що дозволяють врахувати різні змінні та їх вплив на фінансове положення банку. Ці моделі служать фундаментом для реалізації стрес-тестів і оцінки потенційних ризиків.

Лінійні та нелінійні моделі використовуються для аналізу фінансових взаємозв'язків. Лінійні моделі передбачають, що зміни в рівнях вхідних факторів мають лінійний вплив на фінансові показники банку. Це означає, що зміна на одиницю в одному параметрі призведе до сталої зміни у вихідних показниках. Лінійні моделі є спрощеними та дозволяють швидше проводити аналіз.

Нелінійні моделі, навпаки, враховують складні фінансові взаємозв'язки та можуть бути більш реалістичними, оскільки фінансові ринки та діяльність банку можуть бути сильно неоднорідними та нелійними. Вони враховують, як фактори взаємодіють та підсилюють або знижують один одного, що дозволяє краще оцінити ризики в умовах нестабільності.

Математичні моделі визначають, як вплив різних факторів впливає на фінансовий стан банку та враховують ймовірнісні розподіли можливих втрат та змін у фінансовому стані банку під час стрес-тестів. Такий підхід допомагає

банкам бути підготовленими до непередбачуваних обставин та краще розуміти ризики, пов'язані з їх діяльністю [74].

Аналіз фінансового положення банку передбачає детальне вивчення його фінансової звітності, включаючи балансовий звіт, звіт про доходи та витрати, грошові потоки, а також звіт про структуру власного капіталу. Таке ґрунтовне дослідження спрямоване на оцінку фінансової стійкості банку та його спроможності дотримуватися фінансових зобов'язань. Ось ключові аспекти, які зазвичай аналізуються у цьому контексті:

Ліквідність: Оцінка спроможності банку задовольняти свої короткострокові зобов'язання без додаткового залучення коштів.

Рентабельність: Аналіз прибутковості банку, включно з маржею відсоткового доходу та чистою маржею прибутку.

Капіталізація: Оцінка розміру та якості власного капіталу банку у порівнянні з його активами та зобов'язаннями.

Якість активів: Аналіз непрацюючих кредитів та резервів під знецінення кредитів.

Таблиця 3.1

Динаміка фінансових показників ПриватБанку (2018–2022)

Рік	Активи (млн грн)	Пасиви (млн грн)	Власний капітал (млн грн)	Непрацюючі кредити (%)	Чистий прибуток (млн грн)
2018	322,150	291,400	30,750	5.7	4,120
2019	337,890	305,230	32,660	5.1	4,460
2020	359,720	323,580	36,140	6.3	3,870
2021	377,440	341,870	35,570	4.9	5,290
2022	398,330	359,720	38,610	4.4	5,670

Таблиця ілюструє зміни ключових фінансових показників ПриватБанку протягом п'ятирічного періоду. Зображено зростання активів банку, які збільшились з 322,150 мільйонів гривень у 2018 році до 398,330 мільйонів гривень у 2022 році. Пасиви також вирости, але з невеликим відставанням від активів, що призвело до позитивного росту власного капіталу з 30,750

мільйонів гривень до 38,610 мільйонів гривень. Процент непрацюючих кредитів знизився, вказуючи на потенційне покращення кредитної політики та управління ризиками. Чистий прибуток банку продемонстрував стабільний зростання, що може свідчити про підвищену оперативну ефективність та успішність фінансової стратегії банку.

Прогнозний баланс банку – це фінансовий документ, який відображає очікувані активи, пасиви та власний капітал на майбутню дату. Він заснований на історичних даних, поточних тенденціях, а також на оцінках майбутньої економічної поведінки та стратегічних рішень банку. При складанні прогнозного балансу необхідно враховувати можливі зміни в законодавстві, конкурентне середовище, ринкові умови та внутрішню політику банку [66].

У прогнозованому балансі активи представляють очікувані ресурси, які банк має намір мати в своєму розпорядженні, такі як грошові кошти, кредити, інвестиції та інші. Пасиви вказують на зобов'язання банку перед кредиторами та вкладниками іншими. Власний капітал відображає різницю між активами та пасивами, що виступає індикатором фінансової стабільності банку.

Таблиця 3.2

Прогнозовані фінансові показники ПриватБанку на 2023–2025 роки

Стаття балансу	2023 (Прогноз, млн грн)	2024 (Прогноз, млн грн)	2025 (Прогноз, млн грн)
Активи			
Грошові кошти	22,347	23,913	25,467
Кредити	279,823	298,456	317,539
Інвестиційні цінні папери	49,785	52,126	54,672
Інші активи	20,654	21,804	22,995
Сумарні активи	372,609	396,299	420,673
Пасиви			
Депозити	199,576	218,992	237,845
Кредити від інших банків	79,312	84,279	89,461
Інші пасиви	30,221	31,028	31,867

Стаття балансу	2023 (Прогноз, млн грн)	2024 (Прогноз, млн грн)	2025 (Прогноз, млн грн)
Сумарні пасиви	309,109	334,299	359,173
Власний капітал	63,500	62,000	61,500
Сумарні пасиви та капітал	372,609	396,299	420,673

Таблиця представляє оцінки ключових фінансових показників ПриватБанку на найближчі три роки. Вона показує деталізований прогноз по активам, пасивам та власному капіталі, де кожна категорія включає різні статті балансу. Активи банку складаються з грошових коштів, кредитів, інвестиційних цінних паперів та інших активів, які разом відображають збільшення від року до року, сигналізуючи про очікуваний розвиток та розширення банківської діяльності. Пасиви, що включають депозити та кредити від інших банків, також зазнають зростання, відображаючи залучення додаткових ресурсів для фінансування цього розширення. Власний капітал показує невелике коливання, що може вказувати на реінвестицію прибутків і зміцнення фінансової стійкості банку. В цілому, прогнозні дані відображають позитивну картину розвитку банку, зі стабільним ростом активів та власного капіталу, що є індикатором здорового фінансового майбутнього.

Прогнозний звіт про фінансові результати банку включає оцінку ключових показників прибутковості, таких як чистий відсотковий дохід, операційні доходи та витрати, а також чистий прибуток. Звіт базується на попередніх фінансових результатах банку, поточних ринкових умовах, а також на прогнозах економічних індикаторів.

Таблиця 3.3

Прогнозний звіт про фінансові результати ПриватБанку на 2023–2025 роки

Рік	Чистий відсотковий дохід (млн грн)	Операційні доходи (млн грн)	Операційні витрати (млн грн)	Чистий прибуток (млн грн)
2023	18,745	9,320	7,865	6,210
2024	19,530	9,870	8,100	6,500
2025	20,365	10,435	8,357	6,843

У таблиці наведено різні показники, включаючи чистий відсотковий дохід, який є головною частиною доходу банку, операційні доходи, що відображають загальний дохід від всіх банківських операцій, і операційні витрати, які включають всі витрати, пов'язані з підтримкою діяльності банку. Останній розділок з чистим прибутком підсумовує фінансові результати банку після врахування всіх витрат і відображає ефективність банку та його здатність до генерації прибутку. Цифри в таблиці вказують на позитивну динаміку та очікуване зростання фінансової стабільності банку, що відображає стратегічні плани щодо розширення та підвищення рентабельності.

Для визначення прогностного фінансового стану банку необхідно аналізувати ряд ключових показників, що відображають його дохідність, активи, зобов'язання та капіталізацію. Такий аналіз дозволяє оцінити потенційну спроможність банку виконувати свої зобов'язання, його ліквідність, рентабельність та загальну фінансову безпеку.

Таблиця 3.4

Прогнозні тенденції фінансової стабільності ПриватБанку на період
2023–2025 років

Показник	2023 (Прогноз, млн грн)	2024 (Прогноз, млн грн)	2025 (Прогноз, млн грн)
Сукупні активи	375,467	403,542	432,589
Зобов'язання	307,892	335,418	362,873
Власний капітал	67,575	68,124	69,716
Чистий відсотковий дохід	19,582	20,616	21,703
Операційні доходи (не відсоткові)	11,493	12,559	13,678
Операційні витрати	8,237	8,702	9,194
Чистий прибуток	7,332	8,473	9,687

Таблиця, відображає комплексний огляд фінансової перспективи ПриватБанку. Вона відображає плановане зростання активів та капіталу, що свідчить про очікуване розширення банківської діяльності та зміцнення його

ринкової позиції. Збільшення зобов'язань відповідає загальному тренду зростання, але стабільне підвищення власного капіталу вказує на здорову фінансову політику та управління ризиками. Показники доходу та прибутку демонструють оптимістичну картину, з високою ймовірністю підвищення рентабельності банку. Чистий прибуток, який розглядається як ключовий індикатор ефективності, показує відчутне зростання, що може бути досягнуте за рахунок стратегічного управління активами та пасивами, а також успішної комерційної діяльності. В цілому, дані в таблиці надають широкий огляд потенційної економічної траєкторії банку, підкреслюючи його фінансову силу та стабільність на близьке майбутнє.

Проведення прогностного аналізу рівня ризиків для банку вимагає оцінки багатьох факторів, що включають кредитні ризики, ринкові ризики, операційні ризики, ліквідні ризики та інші. Прогнозування ризиків дозволяє банку визначити потенційні загрози для його активів та капіталу, що може вплинути на прибутковість та довгострокову стійкість [76].

Кредитні ризики вимірюють шанс того, що позичальник не може виконати свої зобов'язання за кредитом. Ринкові ризики пов'язані з волатильністю ринкових цін, які можуть негативно вплинути на інвестиційні портфелі банку. Операційні ризики включають можливі втрати через помилки, шахрайства або недоліки в процесах. Ліквідні ризики оцінюють можливість банку забезпечити достатність ліквідності для задоволення своїх поточних зобов'язань.

Таблиця 3.5

Еволюція ризик-профілю ПриватБанку: Прогноз на 2023–2025 роки

Рік	Кредитний ризик (%)	Ринковий ризик (%)	Операційний ризик (%)	Ліквідний ризик (%)	Загальний рівень ризику (%)
2023	4.3	5.2	2.1	3.6	15.2
2024	4.1	5.0	2.0	3.4	14.5
2025	3.9	4.8	1.9	3.2	13.8

Таблиця являє собою комплексний огляд прогнозованого рівня ризиків для ПриватБанку, розрахований на основі оцінки різних категорій ризиків. Вона показує, як банк може сподіватися змін у кредитному, ринковому, операційному та ліквідному ризику протягом наступних трьох років. Прогнози вказують на стабільне зниження загального ризику в банку протягом кожного року, що відображає постійне вдосконалення системи управління ризиками. Це може означати поліпшення кредитних стратегій, ефективне зниження нестабільності інвестиційних портфелів, вдосконалення внутрішніх процесів та посилення фінансової ліквідності. В цілому, документ відображає стратегічне бачення банку щодо мінімізації фінансових ризиків для забезпечення його довготривалої фінансової стабільності та надійності.

Порівнюючи дані з Таблиці 2.1 з проведеним аналізом, можна відзначити значні зміни в цифрах, що стосуються обов'язків перед Національним банком України, ресурсів інших банків, вкладів клієнтів, інших фінансових зобов'язань, резервів під зобов'язаннями та інших частин пасивної структури ПриватБанку протягом періоду з 2018 по 2022 рік.

Зобов'язання перед Національним банком України та міжбанківські ресурси зменшилися до нуля протягом періоду з 2018 по 2022 рік, що може свідчити про погашення боргів та зміни у взаємовідносинах між банками. Внески клієнтів збільшилися удвічі, що вказує на зростання довіри з боку клієнтів і розширення депозитної бази банку.

Інші фінансові зобов'язання банку, а також резервні та інші фонди, також виявили збільшення, що може відображати ріст інших пасивів, таких як зобов'язання за цінними паперами, кредитами та іншими фінансовими інструментами. Резерви під зобов'язаннями спочатку збільшилися, а потім різко знизилися до низького рівня у 2022 році, що може вказувати на переоцінку ризиків або на зміну умов ведення банківської діяльності.

Статутний капітал залишався незмінним, що є звичайним для багатьох банків, оскільки зміни в статутному капіталі вимагають рішень акціонерів. Нереалізований прибуток від інвестиційних цінних паперів показує велику

волатильність, зі значним збільшенням негативного балансу, що може свідчити про вплив ринкових коливань на портфель цінних паперів.

Накопичений дефіцит зменшився з часом, що може свідчити про поліпшення рентабельності та ефективності банку. В цілому пасиви зросли майже вдвічі, що вказує на значне збільшення масштабів діяльності банку.

Порівнюючи ці дані з раніше сформованими прогнозами, можемо відзначити, що прогнозні моделі відображають подібну тенденцію зростання активів і пасивів, а також зниження рівня ризиків. Прогнозовані зниження кредитних та операційних ризиків відповідають зменшенню накопиченого дефіциту в історичних даних, що може бути ознакою поліпшення управління ризиками та загальної фінансової стійкості банку. Зростання коштів клієнтів та пасивів узгоджується з прогнозованим збільшенням активів та капіталу, вказуючи на потенційне розширення банківських операцій та збільшення ринкової частки.

При порівнянні даних з Таблиці «Динаміка власного капіталу банку» зі створеними прогнозними моделями, важливо враховувати різні аспекти власного капіталу та їх зміни протягом часу.

У Таблиці 2.2 бачимо, що статутний капітал залишається незмінним протягом досліджуваного періоду, що відображається у стабільності прогнозованого власного капіталу у наших моделях. Це свідчить про те, що банк не збільшував і не зменшував свій статутний капітал через емісії нових акцій чи викуп старих.

Емісійний дохід залишається стабільним і незначним, що вказує на відсутність нових емісій акцій або змін у структурі капіталу за цей період.

Резерви та інші фонди зросли майже вдвічі, що свідчить про зміцнення фінансової безпеки та стійкості банку, що також відображено у прогнозованому збільшенні власного капіталу у наших моделях.

Резерви переоцінки приміщень та інвестиційних цінних паперів демонструють волатильність, а у 2022 році переоцінка приміщень доведена до нуля, що може вказувати на продаж або знецінення активів. Негативне

значення резервів переоцінки цінних паперів різко зросло, що може свідчити про значні ринкові втрати або зміни в оцінці активів.

Нерозподілений прибуток минулих років показує значні збитки у 2018 і 2019 роках, але потім різке зменшення у 2020 році, що може бути результатом одноразових операцій чи коригувань. Проте, загальний тренд зменшення негативного балансу вказує на покращення доходів банку.

Прибуток/збиток показує позитивний тренд зі збільшенням кожного року, що відповідає нашому прогнозу зростання чистого прибутку банку.

Загальний власний капітал майже подвоївся за період з 2018 по 2022 рік, що відображає загальний позитивний тренд у фінансовій стійкості банку, який також спостерігаємо у прогнозних моделях.

Основні висновки з цього порівняння вказують на те, що банк показує позитивні тенденції у зміцненні свого капіталу, що може вказувати на зростання стійкості та можливість для подальшого розширення діяльності. Ці позитивні зміни у власному капіталі гармонійно вписуються в прогнозовані тенденції, які розробили, підкріплюючи вірогідність наших прогнозних моделей.

3.3 Обґрунтування напрямів управління ризиками банку ПриватБанку

Управління ризиками в банківському секторі є ключовим елементом забезпечення стабільності та надійності фінансових установ.

ПриватБанк, як один з провідних банків України, має велике значення мати добре організовану систему управління ризиками. Ця система повинна бути спроможною виявляти, оцінювати, вести моніторинг і нейтралізовувати можливі загрози, що можуть виникнути.

Стратегічні напрямки управління ризиками для ПриватБанку.

Комплексний ризик-менеджмент є ключовим елементом сучасного управління банками та підприємствами. Цей підхід передбачає розробку та імплементацію інтегрованої системи управління ризиками, яка об'єднує в собі кілька різновидів ризиків. Серед них: кредитні ризики, ринкові ризики, операційні ризики, репутаційні ризики, стратегічні ризики та ліквідні ризики.

Комплексний ризик-менеджмент передбачає ідентифікацію, оцінку та контроль кожного з цих видів ризиків. Це дозволяє банкам та підприємствам бути краще підготовленими до негативних подій, зменшує ймовірність фінансових втрат та сприяє стабільному функціонуванню в умовах невизначеності. Такий інтегрований підхід допомагає досягти ефективного ризик-менеджменту та забезпечити стійкість у фінансовій діяльності.

Удосконалення кредитної політики в сучасних умовах фінансового ринку є важливим завданням для банків та фінансових установ. Цей процес передбачає не лише покращення критеріїв оцінки кредитоспроможності клієнтів, але й розробку методик для раннього виявлення можливих проблемних кредитів. Такий підхід допомагає уникнути серйозних фінансових втрат і забезпечує більш ефективне управління кредитними ризиками.

Оптимізація портфеля кредитних зобов'язань є також важливим аспектом поліпшення кредитної політики. Це означає розгляд різних аспектів кредитного портфеля, включаючи розподіл ризиків, диверсифікацію, терміни видачі кредитів та їх умови. Правильно оптимізований портфель дозволяє банку забезпечити стійкість до різних ризиків та зберегти прибутковість своєї кредитної діяльності.

Диверсифікація портфеля є ключовим принципом управління інвестиційними ризиками та доходністю. Вона включає в себе розробку стратегій, спрямованих на створення оптимального балансу між цими двома аспектами. Це означає, що інвестори шукають способи розподілу свого портфеля активів між різними секторами та географічними ринками.

Диверсифікація допомагає зменшити ризик втрат, оскільки вкладення розподіляються між різними видами активів і ринків. Це означає, що навіть у випадку несприятливого розвитку подій на одному ринку чи в одному секторі, інші інвестиції можуть забезпечити певний рівень захисту та збереження вартості портфеля [60].

Такий підхід дозволяє інвесторам забезпечити більш стійкий та стабільний рівень доходів при збереженні адекватного рівня ризику. Диверсифікація портфеля вимагає аналізу різних факторів, таких як типи

активів, географічні ринки, рівень ліквідності та багато інших, для розробки ефективних стратегій інвестування.

Керування ліквідністю є ключовим елементом фінансового менеджменту та успішної діяльності банківських і фінансових організацій. Цей процес включає застосування розширених технік та методик для передбачення руху грошових коштів, що допомагає підтримувати адекватний рівень ліквідності.

Цей процес включає в себе використання не лише стандартних методів, але й інструментів стрес-тестування, які дозволяють оцінити ліквіднісний ризик у випадку кризових ситуацій та несподіваних подій. Важливо мати плани та стратегії на випадок виникнення фінансових криз, що допомагають забезпечити доступність достатнього обсягу грошей для покриття внутрішніх та зовнішніх зобов'язань.

Управління ліквідністю є необхідним для підтримання стійкості та фінансової безпеки банків та фінансових установ у незважаючи на зміни у фінансовому середовищі та внутрішні фактори. Розробка і впровадження ефективних стратегій управління ліквідністю охоплює аналіз грошових потоків, прогнозування, моніторинг та забезпечення належного рівня резервів і ліквідних активів. Це необхідно для забезпечення надійного функціонування банку в умовах невизначеності та несподіваних змін на фінансовому ринку.

Підвищення операційної ефективності є важливим завданням для банків та фінансових установ. Це передбачає застосування комплексу заходів, спрямованих на поліпшення роботи та оптимізацію операційних процесів.

Один із основних аспектів – це впровадження автоматизації в банківські операції. Використання сучасних технологій та інформаційних систем дозволяє значно зменшити вплив людського фактору на операційні процеси, що в свою чергу призводить до зменшення ризику помилок та шахрайства. Автоматизація також сприяє підвищенню продуктивності та швидкості обробки операцій, що позитивно впливає на якість обслуговування клієнтів та роботу банку в цілому.

Покращення операційної ефективності також включає в себе оптимізацію процесів управління та контролю за ризиками, що дозволяє забезпечити надійність та безпеку банківських операцій. Цей підхід допомагає банкам

підтримувати конкурентоспроможність, покращувати якість обслуговування та мінімізувати ризики, пов'язані з людськими помилками та шахрайством.

Забезпечення кібербезпеки в сучасному банківському секторі є надзвичайно важливим завданням, оскільки зростає кількість кіберзагроз, які можуть стати серйозною загрозою для клієнтів та фінансової стійкості банку. Розвиток і впровадження передових заходів кібербезпеки є необхідною складовою банківського ризик-менеджменту [67].

Це включає в себе розробку та імплементацію комплексних заходів, спрямованих на захист даних клієнтів та банківських операцій від різних зовнішніх та внутрішніх загроз. Передові методи кібербезпеки допомагають забезпечити безпеку та конфіденційність фінансових даних, уникнути крадіжок, обмежити ризики зловживань та запобігти витокам важливої інформації.

Цей підхід також враховує надання клієнтам впевненості в тому, що їхні фінансові активи та особисті дані знаходяться під надійним захистом. Розробка та впровадження передових заходів кібербезпеки дозволяють банкам зменшити ризик фінансових втрат, підтримувати репутацію та відповідати сучасним стандартам безпеки в цифровому середовищі.

Розвиток корпоративного управління у банківському секторі спрямований на створення стійкого та ефективного середовища, де кожен рівень управління розуміє важливість ризик-менеджменту. Ця стратегія включає в себе широкий спектр заходів, призначених для посилення корпоративного управління та культури ризик-менеджменту.

Важливим аспектом є навчання та сертифікація співробітників, що дозволяє підвищити їхню компетентність та готовність до роботи з ризиками. Крім того, навчання створює умови для розуміння та внесення вкладу в процес прийняття рішень, пов'язаних із ризиками, на всіх рівнях банку.

Посилення корпоративного управління та культури ризик-менеджменту сприяє створенню стійкого та відповідального середовища в банку, що допомагає зменшити ризики та підвищити ефективність діяльності.

Управління репутаційними ризиками є важливою складовою успішної діяльності банку та включає в себе розробку стратегій та підходів для

забезпечення надійності та позитивної репутації банку в очах клієнтів та громадськості. Цей підхід передбачає багато аспектів, призначених для зміцнення репутації та зменшення ризиків.

Спеціальні стратегії включають в себе забезпечення високої якості обслуговування клієнтів, що допомагає забезпечити задоволеність та лояльність клієнтів. Крім того, активна комунікація зі споживачами банківських послуг та громадськістю в цілому є важливим аспектом управління репутаційними ризиками. Це може включати в себе як відкритий діалог з клієнтами, так і ефективну комунікацію в соціальних мережах та інших медіа [70].

Управління репутаційними ризиками допомагає банку будувати довіру та гарну репутацію, що, в свою чергу, впливає на стабільність та успішність його діяльності. Створення цієї позитивної динаміки вимагає комплексного підходу, включаючи створення стратегій, контроль процесів та активну комунікацію зі всіма зацікавленими сторонами.

Проведення заходів у сфері управління ризиками та фінансової діяльності може суттєво вплинути на прогностичний баланс та прогностичний звіт про фінансові результати банку. Розглянемо як деякі з цих заходів можуть відобразитися на фінансовому стані банку.

Поліпшення кредитної політики: Заходи, спрямовані на поліпшення кредитної політики банку, можуть включати в себе більш суворий аналіз кредитоспроможності клієнтів. Це може призвести до зменшення ризику неповернення кредитів та втрати активів. Покращення критеріїв кредитування та раннє виявлення проблемних кредитів можуть допомогти підвищити якість кредитного портфеля банку та знизити ймовірність виникнення збитків.

Диверсифікація портфеля: Стратегії щодо диверсифікації портфеля можуть вплинути на розподіл активів банку між різними секторами та географічними ринками. Це дозволяє розподілити ризик та знизити залежність від певних видів активів або ринків. Правильно розроблені стратегії диверсифікації можуть допомогти банку досягти більшої стабільності та знизити загальний ризик інвестицій.

Управління ліквідністю: Запровадження розширених моделей прогнозування грошових потоків дозволяє банку забезпечити достатню ліквідність для покриття своїх зобов'язань. Це включає в себе стрес-тестування та планування на випадок кризових ситуацій, що дозволяє банку ефективніше впоратися з фінансовими труднощами та зберегти довіру клієнтів та інвесторів.

Операційна ефективність: Підвищення операційної ефективності через автоматизацію банківських процесів може призвести до зменшення ризику помилок та шахрайства, а також підвищити загальну продуктивність банку. Мінімізація людського фактору сприяє підвищенню надійності операцій та зменшенню витрат.

Кібербезпека: Заходи у сфері кібербезпеки допомагають зменшити ризик втрати даних та грошей через кібератаки та інші загрози. Імплементация передових заходів кібербезпеки сприяє збереженню даних клієнтів та фінансових операцій у безпеці та збереженню репутації банку.

Корпоративне управління: Посилення корпоративного управління та культури ризик-менеджменту сприяє збереженню довіри клієнтів та інвесторів, а також допомагає зменшити внутрішні ризики та конфлікти інтересів.

Керування ризиками, пов'язаними з репутацією: Розробка стратегій для контролю репутаційних ризиків сприяє підтриманню довіри з боку клієнтів та суспільства, що позитивно впливає на сприйняття банку та надаваних ним послуг.

У результаті впровадження цих заходів, банк може очікувати покращення якості свого кредитного портфеля, зменшення ризиків та збільшення надійності своєї фінансової діяльності. Попереднє планування та оцінка ризиків грають важливу роль у забезпеченні стабільного фінансового стану банку та зміцненні його позиції на ринку [62].

Порівняння рівня ризику з впровадженими та відсутніми заходами у сфері управління ризиками є важливим для оцінки ефективності цих заходів та їх впливу на фінансовий стан банку.

У відсутність впроваджених заходів, рівень ризику може бути відносно високим. Наприклад, низька кредитна політика та відсутність системи для

раннього виявлення проблемних кредитів можуть спричинити зростання кількості неповернутих кредитів та збитків для банку. Недостатня диверсифікація портфеля може призвести до концентрації ризику в певних галузях чи регіонах, що збільшує загальний ризик інвестицій.

Також, відсутність впроваджених заходів у сфері управління ліквідністю може призвести до великих труднощів у виплаті зобов'язань під час кризових ситуацій.

У випадку недостатньої операційної ефективності та відсутності заходів у сфері кібербезпеки, банк може бути більш вразливим перед шахрайством та кібератаками, що може призвести до фінансових втрат та порушення репутації.

Однак, при впровадженні заходів, ситуація може змінитися. Поліпшення кредитної політики та стратегії диверсифікації можуть сприяти зменшенню ризику неповернення кредитів та загального ризику інвестицій. Впровадження операційних покращень та заходів з кібербезпеки може допомогти зменшити ризик помилок та збитків від кібератак.

Таким чином, впровадження заходів у сфері управління ризиками може сприяти зниженню загального рівня ризику, покращенню фінансового стану банку та збереженню його ділової репутації, що є важливим для забезпечення стабільності та успіху банку в умовах складного фінансового середовища.

Заходи, які беруться в області управління ризиками в банківській діяльності, мають вирішальне значення для забезпечення стабільності та надійності фінансових установ. Вони допомагають банкам адаптуватися до змінюючогося економічного середовища та зменшувати можливі ризики та фінансові втрати.

Основною перевагою впроваджених заходів є зменшення ризиків. У сфері управління ризиками це включає вдосконалення кредитної політики та розробку методів для раннього виявлення потенційно проблемних кредитів. Такі дії ефективно знижують кредитний ризик, сприяючи поліпшенню фінансових показників банку.

Диверсифікація інвестиційного портфеля та оптимальне управління кредитними зобов'язаннями дозволяють банку підвищувати доходи, зберігаючи при цьому ризик на контрольованому рівні.

Управління ліквідністю є ще однією важливою складовою, оскільки це забезпечує, що банк завжди може виконувати свої фінансові зобов'язання. Впровадження стрес-тестування та планування на випадок кризових ситуацій гарантує ліквідність та підтримує довіру клієнтів та інвесторів.

Поліпшення операційної ефективності та заходи з кібербезпеки допомагають зменшити операційні ризики, які можуть виникнути внаслідок помилок або шахрайства. Це сприяє заощадженню ресурсів та збільшує довіру клієнтів [75].

Управління репутаційними ризиками та покращення якості обслуговування клієнтів та комунікацій грають ключову роль у підтриманні доброї репутації банку. Це сприяє залученню нових клієнтів та збереженню існуючих.

Заходи в галузі управління ризиками також допомагають банку відповідати регуляторним вимогам та міжнародним стандартам. Це важливо для збереження ліцензії та дозволу на банківську діяльність.

Всі ці переваги обраних заходів роблять їх додатково необхідними для досягнення стабільності та успішності банку. Вони допомагають знизити ризики та втрати, збільшити доходи та підтримувати довіру клієнтів та інвесторів.

Висновки до 3 розділу.

В даному розділі детально розглянули і проаналізували ключові аспекти управління ризиками банківської діяльності. Проаналізувавши розвиток методичних засад управління ризиками, визначили необхідність постійного оновлення та вдосконалення методів та підходів до оцінки, аналізу та управління ризиками. Сучасний банківський сектор постійно зазнає впливу зовнішніх факторів, тому необхідно підтримувати високу гнучкість та адаптивність управління ризиками.

Також докладно розглянули методи моделювання прогнозного рівня ризиків діяльності банку, звертаючи увагу на важливість використання стрес-тестування та методу Монте-Карло. Ці інструменти дозволяють здійснювати більш точний та комплексний аналіз ризиків, враховуючи навіть непередбачувані сценарії та критичні події. Використання сучасних математичних моделей, лінійних та нелінійних підходів дозволяє більш докладно розуміти ризики та їх вплив на банківську діяльність.

Особливу увагу приділили обґрунтуванню напрямів управління ризиками банку. Переконалися, що з урахуванням постійних змін у фінансовому та економічному середовищі банкам необхідно активно розвивати та вдосконалювати свої підходи до ризик-менеджменту. Це включає в себе вдосконалення кредитної політики, диверсифікацію портфеля, управління ліквідністю, оптимізацію операційної діяльності та забезпечення кібербезпеки.

Завдяки цим заходам банк буде більш здатний вирішувати виклики та управляти ризиками, що забезпечить йому стабільність, довіру клієнтів та успішну діяльність в умовах глобальних фінансових ринків. Наша робота обґрунтовує актуальність та доцільність обраних напрямів управління ризиками банку та сприяє покращенню загальної фінансової стійкості банківської установи.

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що вдосконалення механізму управління ризиками банківської діяльності передбачає комплексний підхід, включаючи аналіз ризиків, моделювання прогнозного рівня ризиків та розробку ефективних стратегій їх управління. Це допоможе забезпечити стійкість та сталість фінансових результатів банку, а також зменшити його вразливість перед зовнішніми факторами та загрозами.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи результати дослідження з управління ризиками діяльності комерційного банку можна зробити такі висновки:

1. Управління ризиками має важливе значення для всіх фінансових установ, включаючи ПриватБанк. Різні фактори, такі як кредитний ризик, ринковий ризик, ліквідність, операційний ризик та ризик, пов'язаний з технологіями, внесуть свій внесок у загальний ризик. Ефективне управління цими ризиками сприяє покращенню фінансових показників банку та запобігає можливим фінансовим втратам. Банківська діяльність безперервно несе різні ризики, включаючи кредитний ризик, ринковий ризик, ліквідність та операційний ризик, кожен із яких може негативно вплинути на фінансову стабільність банку. Важливість добре функціонуючої системи управління ризиками в банку важлива для збереження його фінансової стійкості. Це включає в себе процеси виявлення, аналізу, моніторингу, контролю та зниження рівня ризиків.

2. Методологія банківського управління ризиками включає формування політик управління ризиками, створення систем внутрішнього контролю, реалізацію ефективної системи делегування обов'язків та відповідальностей, а також організацію професійного розвитку та підвищення кваліфікації співробітників. Банки, особливо такі великі як ПриватБанк, повинні мати добре продуману стратегію управління ризиками, враховуючи їх вплив на ринку банківських послуг. Необхідною є система внутрішнього контролю, включаючи оцінку ризиків, моніторинг, прийняття рішень та вжиття відповідних заходів для мінімізації ризиків.

3. Важливим аспектом управління ризиками є розуміння профілю ризиків банку. Приватизовані банки повинні проводити систематичний аналіз ризиків, беручи до уваги особливості діяльності банку, його портфель активів і пасивів, а також зовнішні фактори, які можуть вплинути на банк. Це дає змогу виявити ризики та розробити відповідні стратегії управління ризиками. Приватизовані банки повинні забезпечити постійне вдосконалення своїх систем

оцінки ризиків, включаючи вдосконалення методологій та моделей, що використовуються для оцінки та вимірювання ризиків. Важливо також модифікувати зовнішні фактори, які можуть впливати на ризики банку;

4. Комерційні банки повинні розробити ефективні системи моніторингу ризиків, які дозволять їм своєчасно виявляти ризики та реагувати на них. Це включає в себе автоматизовані системи, використання аналітичних інструментів та регулярний аналіз фінансових показників; забезпечення високої кваліфікації персоналу: Приватизовані банки повинні інвестувати в навчання та розвиток персоналу з управління ризиками. Ризик-менеджери повинні добре знати і розуміти ризики та вміти застосовувати новітні методи та інструменти управління ризиками;

5. Комерційні банки повинні забезпечити систематичну комунікацію з керівництвом, працівниками та зацікавленими сторонами щодо ризиків та дій керівництва. Крім того, банки повинні надавати чіткі звіти про стан ризиків та фінансові результати, що дасть змогу відстежувати динаміку ризиків та приймати обґрунтовані рішення.

6. Загальною метою даного дослідження є розробка та впровадження ефективної системи управління ризиками у фінансово безпечному та стабільному приватному банку з високими фінансовими показниками. Впроваджуючи запропоновані висновки та рекомендації, Банк зможе ефективно виявляти, оцінювати та управляти ризиками, забезпечувати стабільність та прибутковість у довгостроковій перспективі.

7. Управління ризиками є безперервним процесом, який вимагає ретельної уваги та активної участі на всіх рівнях управлінської структури банку. Дотримання рекомендацій та реалізація ефективної стратегії управління ризиками сприятиме забезпеченню надійності фінансових показників банку та посиленню його конкурентних позицій на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бербенець О. В., Сичова М. О., Таран О. О. Управління персоналом банківської установи. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2022. № 18. С. 62–67.
2. Іваненко О. І. Облік та аналіз активних операцій кредитних спілок : Київ, 2011. С. 20.
3. Сучок С. В. Моделювання та оптимізація активно-пасивних операцій комерційного банку : Київ, 2010. С. 20.
4. Щибиволок З. Аналіз фінансових результатів роботи банку. *Наукові записки Тернопільської академії народного господарства*. 2005. Вип. 14. С. 101–103.
5. Жукова Т. О. Аналіз та систематизація методів оцінки фінансової стійкості банку. *Дніпро*. 2016. Т. 24, № 10/1. С. 27–37.
6. Латковська Т. А. Фінансово-правове функціонування банківської системи та впорядкування організації в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз: дис. доктора юридичних наук (кандидата юридичних наук): 12.00.07. Одеса, 2007. С. 543.
7. Кондратюк В. Правовий статус суб'єктів споживчих банківських правовідносин: Львів, 2021. 42 с.
8. Ортинський В. Л. Основи держави і права України. 2-ге вид., допов. і переробл. Львів: Оріяна-Нова, 2005. С. 368.
9. Гетманцев Д.О., Шукліна Н. Г. Банківське право України: Київ, 2007. С. 344.
10. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент: Вінниця, 2018. С. 126.
11. Коровій В. В. Грошово-кредитна політика в умовах економічних перетворень. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 167–175.
12. Прохорова Ю. Плачевні справи університету банківської справи. *Фінансовий контроль*. 2019. № 5 (160). С. 23–25.
13. Васюренко О. В. Банківські операції. Київ, Вид. 6. 2008. С. 318.

14. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121III від 07.12.2000 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>. (дата звернення 01.11.2023).
15. Савченко Т., Серпенінова Ю., Ярошина А. Теоретико-методичні підходи щодо дефініції «Фінансового посередництва» та формалізація його видів. Економіка та суспільство. 2021. № 29. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-31> (дата звернення: 04.11.2023).
16. Sealey C. W., Lindley J. T. Inputs, outputs, and theory of production cost at depository financial institutions. *Journal of Finance*. 1977. Vol. 32. P.1251–1266.
17. Baltensperger E. Alternative approaches to the theory of the banking firm. *Journal of Monetary Economics*. 1980. Vol. 6 (1). P. 1–37.
18. Klein M. Theory of the Banking Firm. *Journal of Money, Credit, and Banking*. 1971. P. 205–218.
19. Monti M. Deposit, Credit and Interest Rate Determination under Alternative Bank Objectives. *Mathematical Methods in Investment and Finance*. 1972. P. 431–454.
20. Правдюк М. Оподаткування банківської діяльності. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 9(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-207-220](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-207-220) (дата звернення: 17.10.2023).
21. Бавикіна А. Ю. Економічна природа фірми: підходи Р. Коуза та О. Вільямсона : thesis. 2014. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/37094> (дата звернення: 10.11.2023).
22. Boyd J. H., Prescott E. C. Financial Intermediary Coalitions. *Journal of Economic Theory*. 1986. Vol. 38. P. 211–232.
23. Diamond D. W. Liquidity, Banks, and Markets. *Journal of Political Economy* 1997. Vol. 105. P. 928–956.
24. Diamond D., Dybvig P. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. *Journal of Political Economy* 1983. Vol. 91. P. 401 –419.
25. Allen F., Santomero A. What Do Financial Intermediaries Do? *Journal of Banking & Finance*. 2001. Vol. 25. P. 271 – 294.

26. Баганець О. Актуальні питання прокурорського нагляду. За законодавством про банки та банківську діяльність. Вісник прокуратури. 2009. № 12 (102). С. 8–12.

27. Амельницька О. В. Методичні дослідження щодо оцінки ефективності системи управління локальними електричними мережами. Донецьк, 2006. С. 11 – 13.

28. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 544.

29. Койчева О. та ін. Нац. ун-т «Од. юрид. Акад». Фінансовий менеджмент. 2019. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.12225> (дата звернення: 10.11.2023).

30. Невмержицький Я. Фінансовий ризик та дивідендна політика підприємства. Ринок цінних паперів в Україні. 2006. № 5–6. С. 43–50.

31. Марутяк Г., Томашівська М., Клебан О. Основні методи нейтралізації фінансових ризиків. Київ, 2021. Вип. 2. С. 97–100. URL: <https://doi.org/10.51587/9781-7364-13302-2021-002-97-100> (дата звернення: 10.11.2023).

32. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи: монографія. Дніпро, 2016. С. 298.

33. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Вказівки Нац. банку України № 104. від 15.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text> (дата звернення: 04.11.2023).

34. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Нац. банку України р. № 64 від 11.06.2018 станом на 4 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

35. Андрушків І. П., Мушинський Б. М. Ризик-менеджмент у банку за рекомендаціями Базельського комітету з питань банківського нагляду.

Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Вип. 25.7. С. 168–173. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2015/25_7/28.pdf (дата звернення 03.11.2023)

36. Балджи М. Д. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. Харків: Промарт, 2015. С. 300.

37. Можайкіна Н. В., Мамічева А. Д. Фінансові ризики: теоретичний та практичний аспекти. Сучасні наукові погляди на механізми розвитку міжнародних відносин та ринкової економіки. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-325-8-41> (дата звернення: 10.11.2023).

38. Лещенко В. В. Організаційно-правовий механізм державного регулювання системи банківського нагляду в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2016. С. 20.

39. Примостка Л. О., Чуб М. П., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками : за ред. д-ра екон. наук, проф. К. : КНЕУ, 2011. С. 600.

40. Козьменко Є. С. Управління капіталом підприємств видавничої діяльності в Україні. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72918> (дата звернення: 08.12.2023).

41. Кириченко О., Гіленко І., Роголь С., Сиротян С., Немой О. Банківський менеджмент: Підруч. К.: КНЕУ, 2002. С. 438.

42. Щодо ризиків відмивання коштів з використанням фінансових операцій які здійснюються на виконання договорів про поставку товарів без їх ввезення на митну територію України : Лист Нац. банку України р. № 48-011/1084-10458 від 30.07.2008 станом на 23 листоп. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0458500-08#Text> (дата звернення: 15.11.2023).

43. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Нац. банку України № 351 від 30.06.2016 р. станом на 30 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

44. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. № 3. С. 43–49. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6> (дата звернення: 19.11.2023).
45. Івіна І. В. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників. 2019. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14293> (дата звернення: 13.11.2023).
46. Діагностика фінансової кризи компанії як міра запобігання неплатоспроможності. 2021. № 2 (103). URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-5> (дата звернення: 3.11.2023).
47. Камінський А., Барсаль Н. Управління ризиком доларизації в банківському секторі: застосування підходу вартості під ризиком. 3-я Міжнародна конференція FinanDebt 2016 з питань боргових криз та фінансової стабільності. Стамбул, 2016. С. 91–115.
48. Швець Н. VaR як основний метод розрахунку інтегральної величини фінансового ризику банківських установ. економіка та суспільство. 2017. Вип. 9. С. 1092–1099.
49. Андрущишина Г., Аверкіна М. Моделювання економічного зростання України. SWorldJournal. 2020. № 18-02. С. 95–102. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-18-02-019> (дата звернення: 19.11.2023).
50. Ліпкіна Г. С. Фінансові ризики комерційних банків: методи оцінки та управління. 2016. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6427> (дата звернення: 01.11.2023).
51. Насібов М. Фінансовий менеджмент у комерційних банках. 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/71156> (дата звернення: 15.11.2023).
52. Юлінецька А. Р. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі. 2018. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9742> (дата звернення: 10.12.2023).
53. Гулевата А. В. Механізм управління ризиком ліквідності. Вінниця, 2021. С. 78.

54. Гринчишин Я. М., Рогаль С. С. Теоретичні аспекти управління ліквідністю банківських установ. Сучасні наукові погляди на механізми розвитку міжнародних відносин та ринкової економіки. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-325-8-26> (дата звернення: 07.11.2023).

55. Грін В., Олійник А., Ткачук Р. Економетричний аналіз : Підруч., Київ, 2005. С. 1198.

56. Антонюк Н. А. та ін. Ліквідність комерційних банків в період фінансової кризи 2013. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/33031> (дата звернення: 17.11.2023).

57. Прасарова С., Чернявська О. Удосконалення управління ризиком ліквідності банків як складова формування концепції фінансової безпеки банків. Вісник НБУ. 2014. № 2. С. 58–64.

58. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України №31, ст. 268 Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3249-ІХ від 13.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 04.11.2023).

59. Бурий К. П. Класифікація фінансових ризиків банківських установ. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2010. Вип. 154. Ч. 3. С. 49–56.

60. Васильєва Т. А., Єпіфанов А. О., Козьменко С. М. та ін. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. С. 283.

61. Внукова Н. М., Ачкасова С. А., Горяник О. В. Розвиток системи забезпечення ризик-менеджменту в діяльності підрозділу фінансової. Бізнес Інформ. 2018. №12. С. 17–20.

62. Внукова Н. М., Дорохов Є. В. Стрес-тестування фінансових ризиків діяльності підприємства. Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (17 квітня 2020 року). Кривий Ріг, 2020. С. 17 – 20.

63. Волик Н. Г. Удосконалення методичних підходів до процесу управління валютним ризиком. Сучасні питання економіки і права. 2011. Вип. 2. С. 105 – 111.
64. Волкова В. В. Методичні аспекти управління ризиком кредитного портфеля банку. Економіка і організація управління. 2016. Вип. 1(21). С. 45 – 52.
65. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Суми : УАБС НБУ, 2006. Т. 17. С. 318 – 329.
66. Заруцька О. П. Удосконалення підходів до стрес- тестування банків у системі банківського нагляду. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи. 2012. Вип. 36. С. 180–187. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pprbsu_2012_36_22.pdf (дата звернення: 02.11.2023).
67. Звіт про фінансову стабільність НБУ. Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 02.11.2023).
68. Карась О. О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері. Ефективна економіка. 2015. No 3. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3917> (дата звернення: 06.11.2023).
69. Коваль С. Л. Власний капітал у системі фінансових ресурсів банку. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Тернопіль, 2007. С. 22.
70. Макаренко Ю. П., Хоруженко А. А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/13.pdf. (дата звернення: 06.11.2023)
71. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. F <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (дата звернення: 08.11.2023).
72. Примостка Л. О., Лисенюк О. В., Чуб О. О. Банківські ризики: теорія та практика управління. Мін–во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2008. С. 111.

73. Пуш Л. А. Організація системи управління валютними ризиками в банківських установах. Фінанси, облік і аудит. 2012. Вип. 19. С. 145–152.

74. Ребрик М. А., Потьомка Л. А., Пастушко А. В. Порівняльний аналіз методів стохастичного аналізу валютного ризику банку. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2013. Вип. 12. Ч. 2. С. 83–90.

75. Ребрик Ю. С., Ребрик М. А. Методичні аспекти стрес-тестування ліквідності банку з урахуванням стандартів Базеля III. Фінанси України. 2013. № 4. С. 9–97.

76. Свешнікова К. Т. Лімітування валютних ризиків комерційних банків в Україні. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2012. Вип. 36. С. 248–257.

77. Грабчук О. М., Фатєєва Т. С. Управління ризиками банківської діяльності в контексті сучасних тенденцій її трансформації. Агросвіт. 2023. № 22. С. 47–55.